

16+

Адчуваць
свайго
чытача
стар. 5

Першацвет:
парастак
слова
стар. 13

Розныя,
яркія,
прывабныя
стар. 14-15

Месца сустрэчы людзей і краін

Кніга аб'ядноўвае. Яна неабходна і ў часы пандэміі, калі магчымасць камунікацыі абмежаваная, і ў моманты сустрэч, каб дапамагачь усталяваць новыя сувязі. «Кніга аб'ядноўвае людзей і краіны» — такі дэвіз выбраны для XXVIII Міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу, што праходзіць у Мінску з 18 па 21 лютага.

Кнігі і праекты з розных краін свету традыцыйна занялі павільён «БелЭкспа». Цэнтральным экспанентам гэтага года стала Садружнасць Незалежных Дзяржаў, што была ўтворана 30 гадоў таму. Канцэпцыя для цэнтральнай экспазіцыі быў выбраны дом з 11 тэматычнымі пакоямі.

Заснавальнік кніжнай выстаўкі, Міністэрства інфармацыі, захаваў традыцыйныя элементы: падчас мерапрыемства будучы ўзнагароджаны пераможцы конкурсаў «Мастацтва кнігі» і «Першацвет», а таксама новага праекта — літаратурнага стартапу LitUp. Абавязковым мерапрыемствам выстаўкі стаў Міжнародны сімпозіум літаратараў «Пісьменнік і час», які сабраў творцаў з усяго свету.

Арганізатары скарацілі дні работы выстаўкі да чатырох і задзейнічалі разнастайныя магчымасці анлайн-фарматаў, каб 28-ы раз стварыць пляцоўку для камунікацыі паміж чытачамі, пісьменнікамі і культурамі розных краін, нягледзячы на выпрабаванні часу.

Фота з архіва газеты «Літаратура і мастацтва».

«ЛіМ»-акцэнт

Вынікі. VI Усебеларускі народны сход паказаў высокае запатрабаванне грамадства на захаванне сістэмы каштоўнасцей і прыярытэтаў, падкрэсліў Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка, падводзячы вынікі форуму. «Гэта сведчыць аб тым, што за гады незалежнасці нам удалося выбудаваць сістэму, у аснове якой — непакіснасць суверэнітэту краіны. Суверэнітэту, які трымаецца на традыцыях, патрыятызме, імкненні народа да міру», — перакананы беларускі лідар.

Прынцыпы. Выступаючы з дакладам падчас народнага сходу, Прэзідэнт Беларусі адзначыў, што ў якасці асновы сацыяльнага кантракта ён бачыць прынцып справядлівасці. З гэтага вынікае «задача дзяржавы — стварыць такія ўмовы ўзаемадзеяння паміж сацыяльнымі групамі, каб яны ўсімі і кожным выхоўваліся і ўспрымаліся як справядлівыя». Менавіта справядлівасць з’яўляецца асновай грамадскага дагавора, або так званага сацыяльнага кантракта, які павінен знайсці адлюстраванне ў Канстытуцыі», — лічыць Аляксандр Лукашэнка.

Інфармаванне. Прэзідэнт Беларусі падкрэсліў у дакладзе важнасць захавання інфармацыйнага суверэнітэту: «Разумею, што гэта гучыць дзіка і непрыемна, але найбліжэйшыя гады вызначаць, станем мы канчаткова рабам чужых і далёкіх для нас ідэй або захаваем інфармацыйны суверэнітэт». У сувязі з гэтым ён заклікаў вядучых грамадскія арганізацыі, у першую чаргу звязаныя з журналістыкай і гуманітарнай сферай, больш цесна супрацоўнічаць з дзяржорганами ў сферы забеспячэння інтарэсаў грамадства ў інтэрнэце. Паводле беларускага лідара, «многія сёння сапраўды вельмі слабаабароненыя з-за сваёй наіўнасці і адкрытасці».

Ідэнтычнасць. Прэзідэнт папярэдзіў аб існуючай рызыцы «страціць ідэнтычнасць, упусціўшы ў сваё жыццё не ўласцівыя нашаму менталітэту мадэлі». Грамадства заўсёды чэрпае стандарты паводзін, маральныя прынцыпы з творчасці вялікіх пісьменнікаў, рэжысёраў, архітэктараў. «Тых, хто для сваіх пакаленняў, гаворачы сучаснай мовай, быў лідарам меркаванняў. Задача — зрабіць так, каб нашы дзеці і ўнукі сталі захавальнікамі культурнага кода нацыі. Нам жыццёва неабходны сучасныя Коласы, Купалы, Караткевічы, Шагалы, Пташукі. Не проста куміры і святачы. Дзяржава чакае і гатова ўсякім чынам падтрымаць такія таленты», — падкрэсліў у дакладзе Аляксандр Лукашэнка.

Спадчына. Захаванне гісторыка-культурнай спадчыны — гэта той напрамак прыкладання сіл, у які, упэўнены Прэзідэнт, «трэба сур’ёзна ўкласціся». Неабходна завяршыць стварэнне музейнага квартала Нацыянальнага мастацкага музея ў Мінску. «І ў найбліжэйшы час — рэканструкцыю і рэстаўрацыю Спаса-Праабражэнскай царквы ў Полацку, палацава-паркавага ансамбля ў вёсцы Жылічы Магілёўскай вобласці, Круэшскага замка ў Гродзенскай вобласці і іншых жамчужын, якія варты таго, каб пра іх ведалі ва ўсім свеце», — рэзюмаваў Кіраўнік дзяржавы.

Талерантнасць. Беларусь уяўляе сабой агульны дом для розных рэлігій. «Мы шматканфесійная краіна, маральным фундаментам якой з’яўляюцца хрысціянскія каштоўнасці. І, што важна для ўсіх канфесій, прадстаўленых у нашай краіне, Беларусь — агульны дом, — падкрэсліў Аляксандр Лукашэнка падчас выступлення з дакладам. Прэзідэнт перакананы: беларуская верацярпімасць і талерантнасць сталі адным з галоўных дасягненняў незалежнай Беларусі: «Мы падтрымлівалі і будзем падтрымліваць традыцыйныя канфесіі ў іх стваральнай дзейнасці. Мы зробім усё, каб кожны з нас і нават госці нашай сталіцы мелі магчымасць выбраць сваю дарогу да храма».

Моладзь. Прэзідэнт Беларусі выказаўся і на тэму работы з моладдзю. На яго думку, перад маладымі людзьмі не трэба «кланяцца»: яны не ацэняць і правільна зрабляць. Гэта іншыя людзі з уласнымі поглядамі і каштоўнымі ўстаноўкамі. «Моладзь — яна ні дрэнная, ні добрая. Яна іншая. Таму і падыходы ў размовах і выхаванні павінны быць іншыя, і мы ведаем, якія. Толькі трэба варушыцца», — адзначыў Кіраўнік дзяржавы. Моладзь павінна за сабой: без цяжкай працы, здольнасцей і таленту багатым стаць нельга. Аднак не ўсе стараюцца добра вучыцца ў школе, час паказаў, што не ўсе цэняць паступленне ў ВНУ, дадаў Аляксандр Лукашэнка.

Адукацыя. Падводзячы вынікі VI Усебеларускага народнага сходу, Прэзідэнт даручыў удзяліць самую сур’ёзную ўвагу мэтаваму прыёму ў ВНУ. Будуць зроблены і пэўныя высновы з апошніх падзей, бо «нам патрэбны моцныя, надзейныя студэнты, таму што гэта будучыя спецыялісты і кіраўнікі». У той жа час мэтавы прыём не будзе бескантрольным, каб ВНУ не запаланілі пасрэдня, выпадковыя людзі. Заслугуе ўвагі і вопыт савецкага часу. «Трэба разумець: ёсць моцныя людзі з ведамі, значыць, краіна будзе развівацца», — перакананы Кіраўнік дзяржавы. Што да ўступных іспытаў пры паступленні ў ВНУ, то, на яго думку, трэба аб’яднаць цэнтралізаванае тэсціраванне з вочнай гутаркай.

Агляд афіцыйных падзей ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Музейны пакой

адкрылі да 100-годдзя народнага пісьменніка Беларусі

На растоўскай зямлі з’явіўся куточак беларушчыны — тут створаны мемарыяльны літаратурна-этнаграфічны пакой народнага пісьменніка Беларусі Івана Мележа, паведаміў старшыня Гомельскага абласнога аддзялення СПБ Уладзімір Гаўрыловіч.

У 2017 годзе Пятрушынскай бібліятэцы, што ў Растоўскай вобласці, прысвоена імя Івана Мележа. Такое рашэнне прынята на заканадаўчым узроўні расійскага рэгіёна як вынік плённага творчага супрацоўніцтва гомельскіх літаратараў ды іх расійскіх калег.

Як удакладніў Уладзімір Гаўрыловіч, беларускія і расійскія пісьменнікі сябруюць даўно, актыўна працуюць у межах двух творчых праектаў — міжнароднага фестывалю-свята «Славянскія літаратурныя дажынкi» і міжнароднага фестывалю-конкурсу паэзіі і паэтычных перакладаў «Берагі дружбы».

— Калі чатыры гады таму зайшла гаворка пра новы праект перакладаў, у якім напачатку ўдзельнічалі толькі гамельчане, а пасля далучыліся і паэты з усёй Беларусі, расійскі творца Леанід Север агучыў ідэю ўвекавечыць аднаго з пісьменнікаў беларусаў на яго малой радзіме, — адзначыў Уладзімір Гаўрыловіч. — Мы прапанавалі ўшанаваць памяць Івана Мележа: удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, быў цяжка паранены і лячыўся ў растоўскім шпіталі, затым быў адпраўлены ў тыл і камісаваны.

Прапанова аддзялення была накіравана кіраўніцтва расійскага рэгіёна, прынята, разгледжана і хутка рэалізавана: імя Івана Мележа летам 2017-га атрымала Пятрушынская сельская бібліятэка Няклінаўскага раёна Растоўскай вобласці. Тады з удзелам кіраўніцтва Гомельскага аддзялення СПБ у Пятрушыне ўрачыста адкрылі мемарыяльную дошку, а пісьменніцкая арганізацыя перадала ў дар кніжны падарункі — творы Івана Мележа.

Час паказаў: цікавасць да творчасці класіка беларускай літаратуры ў расійскай глыбінцы год ад году расце. На базе кніжніцы, якая носіць яго імя, штогод ладзіліся канферэнцыі, імпрэзы, у тым ліку з гомельскімі творцамі, якія ўдзельнічалі ў фестывалі «Берагі дружбы».

А праз нейкі час па ініцыятыве супрацоўнікаў бібліятэкі і пры падтрымцы мясцовых улад, нацыянальна-культурнай аўтаноміі «Беларусы Растоўскай вобласці» і нацыянальна-культурнай аўтаноміі «Беларусы Кубані» было прынята рашэнне аб далейшай папулярнасці творчасці беларускага пісьменніка і адкрыцці да яго 100-годдзя на базе гэтай кніжніцы мемарыяльнага музейнага пакоя. Годная ініцыятыва зноў аб’яднала творцаў і работнікаў культуры дзвюх краін. Па просьбе Савета аддзялення СПБ супрацоўнікі Хойніцкага краязнаўчага музея і мемарыяльнага літаратурнага музея Івана Мележа ў аграгарадку Глінішчы зрабілі шмат копіяў фотадакументаў, звязаных з жыццём і творчасцю пісьменніка-земляка, і накіравалі іх у Растоўскую вобласць.

Адкрыццё ж мемарыяльнага літаратурнага пакоя Івана Мележа запланавалі якраз на 100-годдзе народнага пісьменніка Беларусі. Удзельнікамі гэтай падзеі сталі няклінаўцы і гамельчане: пісьменнікі, супрацоўнікі бібліятэк і краязнаўцы, прадстаўнікі мясцовай улады дзвюх краін у анлайн-фармаце правялі міжнародны тэлемерас, падчас якога ўрачыста адкрылі новую музейную экспазіцыю і абмеркавалі далейшае супрацоўніцтва.

Мікалай ІГНАТОВІЧ, фота аўтара

Конкурс, прысвечаны класіку

У Гомельскім абласным аддзяленні СПБ падвялі вынікі адкрытага абласнога літаратурнага конкурсу «Сям’я — аснова кахання і шчасця», прысвечанага 100-годдзю Івана Шамякіна.

Як паведамілі ў аргкамітэце, на конкурс было даслана звыш 130 эсэ і замалёвак з усіх рэгіёнаў Беларусі. Удзельнікі творчага спаборніцтва — людзі розных заняткаў і прафесій. Асабліва актыўнымі былі жыхары Гомельшчыны — землякі Івана Шамякіна.

У намінацыі для дарослых, якія не з’яўляюцца членамі літаратурных арганізацый Беларусі, уладальнікамі памятных дыпламаў стануць 18 аўтараў. А ганаровае першае месца занялі адразу чатыры аўтары: Ірына Салата з Гродна, Уладзімір Лайкоў з Барысаўскага раёна, гамельчанка Ірына Чайкова і Мая Галіцкая з г. Буда-

Кашалёва. Па выніках конкурсу 21 узнагарода прысуджана і юным удзельнікам — школьнікам, навучэнцам і студэнтам ВНУ. Так, «літаратурнае золата» атрымалі аўтары эсэ і замалёвак Ганна Шыраева з вёскі Маркавічы Гомельскага раёна, Кірыл Мордус з вёскі Гаць Акцябрскага раёна і Дар’я Мядзведзева з гарадскога пасёлка Акцябрскі Гомельскай вобласці. А вось сярод членаў літаратурных суполак Беларусі першае месца не дасталася нікому. Другое прысуджана Тамары Кручэнцы з Гомеля, Таццяне Каленік з Мінска, Ганне Атрошчанцы з Гомеля і Таццяне Цвірцы з Клецка.

Уручэнне ўзнагарод адбудзецца ў маі 2021 года падчас правядзення фестывалю «#ЧЫТАЙГОМЕЛЬ», паведаміў старшыня Гомельскага абласнога аддзялення СПБ Уладзімір Гаўрыловіч.

Мікалай ІГНАТОВІЧ

Згадкі пра творцаў, падарункі ад чытачоў

Своеасаблівым эпіцэнтрам святкавання юбілейў класікаў беларускай літаратуры Івана Шамякіна і Івана Мележа ў горадзе над Сожам выступіла Гомельская абласная ўніверсальная бібліятэка імя У. І. Леніна.

Для чытачоў і аматараў мастацкай творчасці асабліва прыцягальным месцам з’яўляецца Літаратурны музей пісьменнікаў Гомельшчыны. Ініцыятыва яго стварэння належала кіраўніцтва абласной бібліятэкі і актыўна падтрымалі ў Гомельскім абласным выканкаме. Створаны шэраг цікавых экспазіцый, прысвечаных як народным пісьменнікам Беларусі — выхадцам з Гомельшчыны, так і таленавітым творцам-землякам. З пачатку 2021-га, аб’яўленага на Гомельшчыне Годам класічнай літаратуры і чытання, асабліва запатрабаваны ў наведвальнікаў прысвечаныя творцам-юбілярам экскурсіі (іх

праводзяць супрацоўнікі краязнаўчага аддзела абласной кніжніцы).

У межах «Творчай лабараторыі», якая дзейнічае пры музеі, ладзяцца сустрэчы з пісьменнікамі Гомельшчыны, якія ў свой час не толькі сустракаліся з народнымі пісьменнікамі Беларусі, але і атрымалі падтрымку на шляху ў вялікую літаратуру. Пра жыццёвы і творчы шлях Івана Шамякіна ішла размова падчас сустрэчы з членам СПБ Нінай Нікіцінай і яе выхаванцамі — наведвальнікамі школы «Малады літаратар». Успамінамі пра творчыя сустрэчы з народным пісьменнікам падзялілася і галоўны спецыяліст абласнога аддзялення СПБ Тамара Кручэнка. Працуючы аглядальнікам «Гомельскай праўды», яна сустракалася з Іванам Пятровічам і падрыхтавала шэраг цікавых інтэрв’ю з пісьменнікам.

Экспанатаў у Літаратурным музеі з кожным годам становіцца больш. Дапамагаюць у гэтым і звычайныя

людзі. Краязнаўцы бібліятэкі з гады юбілею пісьменнікаў аб’явілі пастаянна дзеючую акцыю «Падары музею экспанат».

— Днямі, напрыклад, музей папоўніўся цікавым артэфектам, які падарыла чытачка Ніна Літвінава, — паведаміла Ніна Серыкава.

Вельмі цікава праходзіць гэтымі днямі і відэамарафон «Чытаем Шамякіна разам»: прыхільнікі творчасці пісьменніка чытаюць урыўкі з любімых твораў беларускага класіка. Гэтымі днямі падобны марафон ладзіцца і па творчасці Івана Мележа.

Акцыі, прысвечаныя юбілярам, пройдуць адразу на двух форумах: на абласным фэсце «#ЧЫТАЙГОМЕЛЬ» у маі і на III абласным фестывалі «На зямлі Кірылы Тураўскага» ў верасні. Многія мерапрыемствы будуць ладзіцца сумесна абласной пісьменніцкай арганізацыяй, калектывамі ўніверсальнай бібліятэкі і раённых кніжніц.

Улад ПРЫАЗЁРНЫ

стасункі

Масты сяброўства

Цудоўнай навіной на пачатку 2021 года стаў выхад другога нумара міжнароднага літаратурнага альманаха «Брэст — Барнаул», прэзентацыя якога адбылася ў анлайн-рэжыме і стала добрай падставай для далейшага пашырэння сяброўскіх зносін.

Адказны сакратар Алтайскай краевой пісьменніцкай арганізацыі Саюза пісьменнікаў Расіі, дырэктар Барнаўльскага літаратурнага агенцтва «Нео-лит» Ганна Самойлава падкрэсліла: «У наш няпросты час вельмі важна адчуваць локаць сябра. Зборнік “Брэст — арнаул” і стаў такім “локцем”, мастком, які з’яднаў два роднасныя народы. Творы, якія ўвайшлі ў зборнік, напоўнены жыццём і верай у будучыню». Магчымасць адчуць праз вялікую адлегласць настрой адзін аднаго, пачуць цікавыя аповеды, успаміны, творы ў аўтарскім выкананні, шчырыя пажаданні — усё гэта значная падтрымка для аўтараў, паяднаных творчасцю.

імпрэзы

«Мой свет — кніга»

Традыцыйнае свята пад такою назваю ладзілася ў анлайн-рэжыме ў Брэсцкай гарадской бібліятэцы імя А. С. Пушкіна.

Летась творцы Брэсцкага абласнога аддзялення СПБ выдалі амаль 30 кніг, якія прэзентавала падчас імпрэзы старшыня творчай суполкі Таццяна Дземідовіч. Большасць прадстаўленых кніг — паэтычныя зборнікі. Іх аўтары — Зінаіда Дудзюк, Таццяна Шульга, Ірына Морых, Мікола Антанюўскі, Юрый Мацюшка, Валерый Грышкавец, Анатоль Шушко. Сярод кряззнаўчых выданняў заслгоўваюць увагі кнігі Фёдара Саевіча «Мая малая радзіма — Белавежская пушча», Таццяны Канапацкай «Лунінецкая памяць», Аляксандра Юдзіцкага «Мой творчы летапіс», альманах «Астрамечаўскі рукапіс» (рэдактар — Аляксандр Валковіч).

Варта адзначыць і кнігі Веняміна Бычкоўскага «Мяжа», Веры Пракаповіч «Лёсу крутыя віражы», Расціслава Бензерука «Сустрэча ў зялёным жыцце», Анатоля Бярнацкага (выданні пазнавальнага характару).

Падчас анлайн-прэзентацыі Ірына Морых прачытала верш з дзіцячай кнігі «Ёсць у коціка сакрэт», а Таццяна Канапацкая расказала пра гісторыю стварэння кнігі «Лунінецкая памяць».

Таццяна Дземідовіч запрасіла ахвотных дасылаць творы для чарговага нумара альманаха «Берасцейская скарбніца». А супрацоўнікі бібліятэкі зрабілі відэапрэзентацыю ўсіх пералічаных кніг, якая будзе ў свабодным доступе.

Настасся НАРЭЙКА

на развітанне

Паэт, спагадлівы чалавек

Пасля працяглай хваробы, на 95-м годзе, пайшоў з жыцця Мікалай Уладзіміравіч ІВАНОЎ, член Саюза пісьмен-

Падчас сустрэчы свае вершы прачыталі і падзяліліся ўражаннямі ад выдання зборніка Наталля Грыневіч і Ларыса Тарошчына (Барнаул), Ірына Морых (Брэст). Паэт Барыс Бондараў распавёў пра свае беларускія карані і пра ўражанні ад наведвання Брэста, а пісьменнік Аляксандр Валковіч падзякаваў алтайцам за выбітнага майстра слова Васіля Шукшына, дзякуючы творам якога мы адчуваем духоўную еднасць нашых народаў. Выйшла на сувязь і самая юная ўдзельніца творчага праекта — барнаўльская школьніца Лізавета Селіванавя.

Другі нумар альманаха атрымаўся разнастайны па тэматыцы: фантастыка і рэальныя гісторыі, проза і паэзія, мінулае побач з днём сённяшнім і будучыняй, вопытныя аўтары разам з тымі, хто робіць першыя крокі.

Альманах традыцыйна пабачыў свет адначасова ў беларускім і расійскім выдавецтвах. На працягу года кніга будзе прэзентавацца падчас літаратурных свят і мерапрыемстваў. Пісьменнікі выказалі надзею, што агульная бібліятэчка папоўніцца новымі выданнямі, а творчыя сувязі будуць мацнець.

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ

вектар Казахская літаратура

папоўніць фонды Нацыянальнай бібліятэкі

У межах XXVIII Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу ў атрыуме 2-га паверха Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі сёння адбудзецца ўрачыстая цырымонія перадачы кніг дэлегацыяй Рэспублікі Казахстан у дар галоўнай кніжніцы краіны.

Калекцыя кніг прадставіць беларускаму чытачу краіну ва ўсёй разнастайнасці: шматвяковая гісторыя, сучаснае жыццё, культурныя дасягненні, багатыя нацыянальныя традыцыі.

У мерапрыемстве возьмуць удзел Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Казахстан у Рэспубліцы Беларусь Аскар Бейсенбаеў, генеральны дырэктар Нацыянальнай акадэмічнай бібліятэкі Рэспублікі Казахстан у горадзе Нур-Султан Умітхан Муналбаеў, прадстаўнікі навуковай і творчай інтэлігенцыі, дырэктары абласных бібліятэк Казахстана.

Падчас цырымоніі плануецца падпісанне пагаднення аб супрацоўніцтве паміж Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі і Нацыянальнай акадэмічнай бібліятэкай Казахстана ў Нур-Султане. Мэта дакумента — умацаванне стасункаў паміж дзвюма кніжніцамі ў прафесійнай дзейнасці і спрыянне ўсталяванню карпаратыўных сувязей у галіне навукі і культуры.

Бажэна СТРОК

праекты

«Ад слова жывога пачатак...»

Канцэртную праграму да Дня роднай мовы пад такою назваю прапанаваў Музей Максіма Багдановіча.

«Ад усіх цяпер патомкі ёсць...» — пісаў Максім Багдановіч у вершы «Страцім-лебедзь». Маюцца яны і ў класіка беларускай літаратуры. Гэта ўдзячныя чытачы і чытальнікі яго твораў, сярод якіх і ўдзельнікі народнага літаратурнага тэатра «Живое слова».

Студэнцкі тэатр з Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка — даўні сябар сталічнага музея Максіма Багдановіча і пастаянны ўдзельнік музейных мерапрыемстваў. Артысты тэатра падрыхтавалі адмысловую канцэртную праграму, якую хацелі б прадставіць перш за ўсё наведвальнікам музея.

Праграма «Ад Слова жывога пачатак...» аб’ядноўвае Францішка Багушэвіча, Івана Мележа, Максіма Танка, Рыгора Барадуліна, Уладзіміра Караткевіча і іншых беларускіх пісьменнікаў. Іх творы прагучаць у выглядзе маналогаў, песень, харавога чытання, тэатральных мініячюр. Асобныя літаратурна-музычныя кампазіцыі можна будзе пачуць у канцэртнай праграме па творах Максіма Багдановіча, бо «ад Максіма Кніжніка пачатак» бяруць і сённяшнія студэнты, якія гатовы распавесці ў канцэртных нумарах пра цікавыя выпадкі са свайго жыцця, і менавіта на роднай мове.

Міра ІЎКОВІЧ

Памяці даследчыка

Не стала кряззнаўца, кандыдата эканамічных навук Уладзіміра Кісялёва, які працаваў у тым ліку і ў Галоўкамунгасе і Міністэрстве камунальнай гаспадаркі БССР. Чатыры гады быў грамадскім дырэктарам музея гарадской гаспадаркі НВА «Жылкамунтэхніка».

У 1980-х актыўна супрацоўнічаў з Беларускім фондам культуры і яго кряззнаўчай камісіяй. Развіваючы тэму роднага краю, Уладзімір Кісялёў распрацаваў шэраг радаводаў вядомых у Беларусі прозвішчаў: Ельскіх, Наркевічаў-Ёдкаў, Завітневічаў... Артыкулы даследчыка выкарыстаны ў кнігах серыі «Памяць» па Уздзенскім, Пухавіцкім, Капыльскім і Чэрвеньскім раёнах. А матэрыялы пра Наркевіча-Ёдку ўвайшлі ў зборнік «Славутыя імёны Бацькаўшчыны».

Аляксей ШАЛАХОЎСКИ

«ЛіМ»-люстэрка

Інтэрактыўная выстаўка «3 вышыні вялікага юбілею: Мележу і Шамякіну прысвячаецца» з цыкла «Літаратура ў мастацтве» адкрылася ў Прэзідэнцкай бібліятэцы Беларусі. У экспазіцыі прадстаўлены творы Івана Мележа і Івана Шамякіна з аўтографамі, творы аўтараў у перакладзе на замежныя мовы, выданні, якія сталі бібліяграфічнай рэдкасцю. Акрамя таго, наведвальнікі могуць убачыць дакументы, матэрыялы і фотаздымкі, прысвечаныя грамадскай і палітычнай дзейнасці пісьменнікаў: дэпутацкія мандаты пісьмы з адказамі на дэпутацкія запыты, тэксты выступленняў перад выбаршчыкамі, выступленняў на пасяджэннях Савета міру. Асобная частка выстаўкі — касцюмы і рэквізіт з фільмаў, знятых па творах класікаў, а таксама альбомы фотапроб кінастужак. Партнёрамі Прэзідэнцкай бібліятэкі ў гэтым праекце з’яўляюцца Нацыянальная кінастудыя «Беларусьфільм», Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва, Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры. Як адзначае БелТА, пазнаёміцца з экспазіцыяй можна да 1 сакавіка.

Адкрыты прыём заявак на ўдзел у III Міжнародным фестывалі дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва «Тэкстыльны букет». Такая інфармацыя размешчана на сайце Нацыянальнага цэнтра сучасных мастацтваў. Фэст, што пройдзе ў Мінску з 16 па 20 чэрвеня, накіраваны на дэманстрацыю творчых дасягненняў мастакоў і майстроў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, якія працуюць у розных жанрах і тэхніках мастацкага тэкстылю. Да ўдзелу запрашаюцца беларускія і замежныя аўтары — як індывідуальныя майстры, так і творчыя калектывы, а таксама супрацоўнікі музеяў, педагогі, мастацтвазнаўцы. Могуць быць прадстаўлены аўтарскія і калектыўныя творы, практы, выкананыя ў традыцыйных і эксперыментальных тэкстыльных тэхніках: шыццё з абрэзкаў, ткацтва, вышыўка, аплікацыя, вязанне, лялькі, касцюм, тэкстыльныя калажы, традыцыйныя прадметы з тэкстылю і дызайнерскія творы. Заўважым, прымаюцца да 12 красавіка.

Серыя кніг «Замежная беларусістыка» выйдзе напярэдадні 100-гадовага юбілею БДУ. Яна дазволіць паказаць ролю замежных навукоўцаў у даследаванні праблем беларускай мовы і літаратуры, а таксама ў развіцці міжнароднага партнёрства БДУ ў галіне адукацыі і навукі. Запланавана выданне зборнікаў выбраных прац вядомых навукоўцаў-беларусаў: Будапешцкага ўніверсітэта імя Лоранда Этвёша (Венгрыя), Кіеўскага нацыянальнага ўніверсітэта імя Тараса Шаўчэнкі (Украіна), Варшаўскага і Беластоцкага ўніверсітэтаў (Польшча) і іншых устаноў. Аўтары гэтых даследаванняў актыўна супрацоўнічаюць з БДУ, выступаюць з лекцыямі, удзельнічаюць у навуковых канферэнцыях і сумесных праектах, займаюцца вывучэннем беларускай мовы і літаратуры, культуры і гісторыі Беларусі. Першай кнігай з серыі стаў зборнік «Выбраныя працы па беларускім мовазнаўстве» аўстрыйскага лінгвіста, намесніка старшыні Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў, прафесара Зальцбургскага ўніверсітэта Германа Бідэра, перадае БелТА.

Кінапрадзюсар Дзмітрый Расам і французская кінастудыя *Pathé* створаць чарговую экранізацыю рамана Аляксандра Дзюма «Тры мушкетёры», паведаннямля РІА «Новости». Праект будзе складацца з дзвюх частак, бюджэт — 73 мільёны долараў. Ключавыя ролі выканаюць Франсуа Сівіль, Венсан Касэль і Ева Грын. Поўныя акцёрскі склад абвешчаць пазней. Абедзве стужкі здыме рэжысёр Мартэн Бурбулон, стваральнік камедыі «Каханне ўразно» і «Развод па-французску». Зараз фільмы знаходзяцца на стадыі падрыхтоўкі да здымак, якія адбудуцца адначасова ў канцы лета ў Францыі. Да гэтага часу па матывах твора французскага пісьменніка было створана больш за 150 экранізацый. У ліку найбольш вядомых — савецкі тэлефільм «Д’Артаньян і тры мушкетёры» (1978).

Першае выданне рукапісаў Марсэля Пруста, якія раскрываюць новыя дэталі знакамітага цыкла раманаў «У пошуках страчанага часу», выйдзе ў Францыі ў сакавіку. Твор пад назвай «Семдзясят пяць лістоў», створаны, як мяркуецца, у 1908 годзе, захоўваўся ў рэдактара Бернара дэ Фалуа. Аб рукапісах стала вядома ўжо пасля яго смерці ў 2018 годзе. Гэты дакумент, сцвярджае «ИТАР-ТАСС», з’яўляецца «важнай часткай пазла» і ўяўляе сабой самую раннюю версію «У пошуках страчанага часу». Рэдактарам выдання выступае навуковы супрацоўнік Нацыянальнага цэнтра навуковых даследаванняў Наталі Мар’як, якая спецыялізуецца на творчасці Пруста і з’яўляецца праўнучкай яго брата Рабэра.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫПЦЫК

Час патрабуе

З 2011 года ў Мемарыяльнай зале Дома літаратара ў Мінску праходзяць «Урокі мужнасці». Навошта яны патрэбны «лічбавай» моладзі?

Сама абстаноўка ў Мемарыяльнай зале садзейнічае сур'ёзнай гутарцы. На сценах — партрэты больш як 200 пісьменнікаў, чые лёсы апалены вайной. Сярод іх — В. Быкаў, І. Шамякін, П. Броўка, М. Танк, М. Лынькоў, А. Куляшоў, А. Зарыцкі, А. Пысін.

Унікальнасць беларускай літаратуры пра вайну прызнаюць ва ўсім свеце. Колькі давялося перажыць і асэнсаваць, каб стварыць творы найвышэйшага гатунку!

Кожны месяц па ўзаемнай дамоўленасці з Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь у знакавую залу Саюза пісьменнікаў Беларусі прыходзяць студэнты і школьнікі — нашчадкі Перамогі. Як яны, людзі новага тысячагоддзя, разумеюць значэнне гэтага высокага статусу?

Пісьменнік-ветэран Алесь Савіцкі гаварыў пра тое, што «народ, у якога няма за плячыма герояў, няма мужнасці продкаў, не можа адбыцца як народ». Зразумець моладзі вытокі мужнасці сваім прыкладам дапамагаюць пісьменнікі і створаная імі літаратура пра вайну. Тут нябачна прысутнічае дух тых, хто вельмі любіў Радзіму, тут злучаюцца гісторыя і сучаснасць.

Дзесяць гадоў таму пачыналі весці «Урокі мужнасці» пісьменнікі — ветэраны вайны. Іх эстафету падхапілі нашы сучаснікі — лаўрэаты Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Мікола Мятліцкі, Георгій Марчук, Міхась Башлакоў, Васіль Шырко, лаўрэат прэміі Саюзнай дзяржавы ў галіне літаратуры і мастацтва Іван Юркін, лаўрэат Нацыянальнай літаратурнай прэміі Міхаіл Пазнякоў. Важна, што душой да гэтай тэмы прыкіпела і творчая моладзь. Напрыклад, захапляе ваенна-патрыятычнай песеннай паэзіяй часты госць «Урокаў мужнасці» Таццяна Купрыянец са сваёй спадарожніцай-гітарай. «Мужнасць нараджаецца з любові да роднай зямлі і ўсяго, што для чалавека на ёй блізка, дарага. Мужнасць умацоўваецца з пачуцця святога абавязку гэтую зямлю берагчы», — з такіх слоў звычайна пачынаецца сустрэча пісьменніцы з моладдзю.

Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Уладзімір Саламаха, аўтар ваенна-гістарычнага рамана «Калі ўпадзе адзін...», распавядае ў кнізе пра бацьку, які, праводзячы сыноў на фронт, кажа ім: без перамогі на родную зямлю зваротнай дарогі няма! Наказ бацькі для хлопцаў непакісны, ён надае ім мужнасці.

У чым выўляецца бясстрашнасць? Што такое слава? Гэтыя і іншыя пытанні пісьменніка, звернутыя да юнакоў і дзяўчат, выклікаюць на дыялог, прымуючаюць унутрана пранікнуцца гераічным мінулым. У адказ гучаць расповеды пра сямейныя каштоўнасці, звязаныя з лёсамі прадзедаў і іх заповітамі берагчы мір.

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі ўпэўнены, што ў сучасных рэаліях значэнне «Урокаў мужнасці» не толькі ўзрастае, але і напаўняецца новым сэнсам, бо цікавасць да гэтай тэмы звязана не толькі з урокамі мінулага. Мужнасць перастала атаясамлівацца выключна з вайной і стала явай паўсядзённага жыцця, адлюстроўвае годныя паводзіны чалавека ва ўсіх абставінах. Паняцце «мужнасць» пачало ўжывацца як сінонім агульначалавечай маралі.

Працаваць на карысць грамадства, быць міласэрным — ці не гэта знаёмыя нам рысы мужнасці? Хочаце ведаць, што значыць быць героем у сучасным свеце? Прыходзьце ў Дом літаратара, абмяркуем гэтае надзённае пытанне падчас «Урокаў мужнасці».

Марыя ЛІПЕНЬ

За патрыятызм і адзінства

Праграма сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны на найбліжэйшыя пяць гадоў стала адным з галоўных пытанняў на VI Усебеларускім народным сходзе.

Кожны з нас жыве сваімі марамі, надзеямі, спадзяваннямі менавіта на лепшую будучыню. Ці патрэбны нам, беларусам, на сваёй зямлі чужыя парадкі, навязаная з-за мяжы сумнеўная дэмакратыя? Народ сцвярджае, што мы маем дастаткова мудрасці і разважлівасці, каб жыць сваім розумам, каб быць гаспадарамі ў родным доме, збудаваным у цэнтры супярэчлівай Еўропы.

У сваім выступленні Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка неаднойчы паўтараў важнасць пераёмнасці пакаленняў. Нельга не пагадзіцца з тым, што гэта ёсць галоўны прынцып пабудовы любога грамадства і яго руху наперад. На працягу стагоддзяў беларусы дамагаліся «людзьмі звацца». І гэта атрымалася: маем сваю незалежную дзяржаву! Будзем, прыхарошваем яе. Нездарма дзівяцца выніку гэтых старанняў добра-зыхлівыя госці, якія завіталі з-за мяжы.

Нам бы і надалей весці рэй пакаленняў, перадаваць краіну ў дужыя, маладыя рукі, цаніць тое, што Беларусь цяпер мае, і паважаць тых, хто спрыяў яе развіццю.

У нашых папярэднікаў вялося спрад-веку: чалавек сваю годнасць даказваў працай. Так і зараз з усёй краіны з'ехаліся людзі розных узростаў, прафесій на народнае вечнае, каб разам, усёй грамадою абмеркаваць, як жыць далей. Многія з выступаўцаў спрабавалі з высокай трыбуны знайсці адказ на пытанне: што такое патрыятызм і што азначае быць патрыётам? Напэўна, патрыятызм — гэта не гучныя шэсці і мітынгі супраціву, як думаюць некаторыя гарачыя галовы,

Фота Яўгена Пясецкага.

Алена Стэльмах.

а паўсядзённая праца — шчырая, добрасумленная, старанная. Толькі так кожны будзе мець асабіста, як і краіна ў цэлым, — жаданы дастатак.

Мяне вельмі ўразілі прынятыя сходам планы і абавязкі, якія бярэ на сябе дзяржава на найбліжэйшае пяцігоддзе, каб палепшыць дабрабыт беларусаў. Гэта азначае, што ў краіне паглыбіцца лічбавая эканоміка, прыйдуць новыя тэхналогіі. Дарэчы, многія з іх айчынныя спецыялісты распрацоўваюць самі. Напрыклад, у планах — развіццё біятэхналогій у розных сферах. У прыватнасці, стварэнне ўласнай вакцыны ад каранавіруса.

І выступаўцы, і сам Прэзідэнт акцэнтавалі ўвагу на тым, што нярэдка многіх абурала: пагардлівае стаўленне асобных чыноўнікаў да людзей, факты бюракратызму.

На сходзе гаварылася і пра ўмацаванне інстытута сям'і, падтрымку шматдзетных, неабходнасць удасканалення пенсійнай сістэмы, рэгуляванне цэнавай палітыкі, недапушчальны рост цэн на лекі.

Запрашаем у «Кабінет пісьменніка» для знаёмства з сучаснымі творцамі

Больш як 150 літаратараў Саюза пісьменнікаў Беларусі прадстаўляюць сваю творчасць на розных пляцоўках Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу. Здабыткам творчай суполкі за мінулы год стала выданне 242 кніг, многія з якіх прэзентуюцца на форуме. А чытачы могуць набыць іх з аўтографам аўтара.

Перш за ўсё варта нагадаць пра традыцыю, якая склалася на працягу апошніх гадоў: з'яўленне новага транспартнага маршрута падчас работы выстаўкі. «Паэтычны аўтобус» курсіруе з усімі прыпынкамі ад станцыі метро «Няміга» да выставачнага комплексу (праспект Пераможцаў, 14) прыкладна праз 20 хвілін. Праезд бясплатны. Сёлета ў першы рэйс «Паэтычны аўтобус» адправіўся 18 лютага а 12 гадзіне ад выставачнага комплексу ў час адкрыцця свята і курсіраваў да 20 гадзін. 19 і 20 лютага рух распачынаецца а 10 гадзіне і прадоўжыцца зноў жа да 20 гадзін. У нядзелю аўтобус на вызначаным маршруце — з 10 да 16 гадзін.

Увесь час у «Паэтычным аўтобусе» гучаць вершы класікаў беларускай літаратуры ў выкананні паэтаў СПБ. Літаратары чытаюць і ўласныя творы. Акрамя таго, 21 лютага, у Дзень роднай мовы, пасажыры даведаюцца шмат цікавага пра беларускую мову, пачуюць яе ўзорнае гучанне. З праграмай «Радзіма мая дарагая» выступіць Мінскі гарадскі тэатр паэзіі. Са сваёй творчасцю пазнаёміць мінчан і гасцей сталіцы паэтычны тэатр «Рытмы сэрца».

Літаратары нашай суполкі прымаць удзел і ў мерапрыемствах міжнароднага фармату: у сімпозіуме «Пісьменнік і час», у круглым stole Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы.

Паэт, мастак, скульптар Хізіры Асадулаеў прадставіў кнігу вершаў у перакладзе Анатоля Аўруціна «Рэха каранёў» («Эхо корней») з удзелам гасцей з Расіі. Паэт Міхаіл Разаеў з Курскай арганізацыі Саюза пісьменнікаў Расіі наведаў прэзентацыю кнігі «Дзве радзімы — адна краіна» («Две родины — одна страна»), створаную сумесна з беларускай паэтэсай Ірынай Карнаухай. Саюз пісьменнікаў Беларусі вітае і дэлегацыю з казахстанскай Нацыянальнай акадэмічнай бібліятэкі Нур-Султана на чале з яе дырэктарам Умітхан Муналбаевай.

На галоўнай пляцоўцы кніжнага свята — творчая сустрэча са старшынёй Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалаем Чаргінцом, прэзентацыя новай кнігі «Ці тое яшчэ было» («То ли еще было...») члена СПБ Эдуарда Ханка.

Адным са знакавых выданняў мінулага года стала кніга Уладзіміра Тулінава пра подзвіг медыкаў у гады Вялікай Айчыннай вайны «Гвардзейцы Гіпакрата» («Гвардейцы Гипократа»). Аўтар не толькі раскажа пра кнігу і яе герояў, але і прадставіць

дакументальны фільм з аднайменнай назвай, аўтарам сцэнарыя якога ён з'яўляецца.

Музычна-паэтычныя праграмы падрыхтавалі Фёдар Баравы, Таццяна Атрошанка, Таццяна Жылінская. Заслужаны артыст Беларусі, паэт і акцёр Драматычнага тэатра Андрэй Душчакін запрашае на сваю «Душэўную сустрэчу». Выступленне Валянціны Драбышэўскай падтрымаюць члены літаратурнай студыі мастацкага чытання «Вобраз» і вучні СШ № 168 з дэкламацыйнай вершаў айчынных паэтаў.

Усе чатыры дні форуму будзе працаваць традыцыйная пляцоўка «Слова пісьменніка», работа якой распачалася з адкрыцця дабрачыннай акцыі «Кніга для сябра», арганізаванай Саюзам пісьменнікаў Беларусі. На працягу чатырох дзён тут пройдзе збор кніг удзельнікаў выстаўкі для выхаванцаў спецыяльнай агульна-адукацыйнай школы № 18 г. Мінска (для дзяцей з асаблівасцямі моўнага развіцця).

18 лютага да ўдзелу ў выстаўцы далучыліся Магілёўскае абласное аддзяленне з літаратурна-музычнай кампазіцыяй «У адзінстве — наша сіла», Гродзенскае абласное аддзяленне з творчай праграмай «Мы разам — магутны кулак». Пісьменнікі Брэстчыны прыехалі з праграмай «Мой сусвет — кніга».

Сёння падарока гледачам лірычна-музычную кампазіцыю «З глыбінь жыватворных Палесся» літаратары Гомельшчыны, а творцы Міншчыны і Віцебшчыны пазнаёмяць з творчымі здабыткамі мінулага года.

На пляцоўцы «Слова пісьменніка» прадстаўляюць кніжныя навінкі мінулага года Міхась Пазнякоў, Мікола Шабовіч, Ганна Чыж-Літаш, Вольга Паўлючэнка, Анастасія Кузмічова, Алена Шчарбакова. Артысты Мінскага гарадскага Тэатра паэзіі падрыхтавалі літаратурна-музычную кампазіцыю «Чыталі жанчыны вершы...». Для натхнення — і кампазіцыя «Пералётная птушка» з удзелам Ганны Чумаковай і Іны Фраловай.

Праходзяць сустрэчы з літаратарамі ў так званым «Кабінэце пісьменніка», дзе можна бліжэй пазнаёміцца з Міколам Мятліцкім, Сяргеем Трахімёнкам, Міхаілам Галдзянковым, Ірынай Тулушай, Таццянай Купрыянец, Валянцінай Паліканінай, Аленай Масляніцкай, Міколам Багадзяжам, Валянцінам Маслоковым, Лізаветай Палеес.

На стэндзе прадстаўлена кніга «Савецка-польская вайна» («Советско-польская война») з удзелам Алены Харашэвіч. Дарэчы, прэзентацыя прысвечана і памяці другога аўтара выдання — Анатоля Шаркова.

На пляцоўцы Саюза пісьменнікаў Беларусі запланавана падвядзенне вынікаў літаратурнага стартапу, удзельнікамі якога сталі болей за 100 творчых асоб. Аўтары найбольш значных праектаў прадставяць іх на суд выдаўцоў і гледачоў.

Марыя ЛІПЕНЬ

Максім ЗАМШАЎ:

«Мне здаецца, уся літаратура ўжо даўно стала аматарскай...»

Міжнародная кніжная выстаўка-кірмаш чарговы раз прыцягвае ўвагу не толькі чытачоў і кнігавыдаўцоў, але і збірае на сімпозіум літаратараў «Пісьменнік і час». Максім Замшаў, галоўны рэдактар «Літаратурной газеты», у мерапрыемстве ўдзельнічае не ўпершыню. Ён падзяліўся з карэспандэнтам «ЛіМа» думкамі аб камунікацыі і літаратурным працэсе ў часы інтэрнэту.

— Як лічыце, наколькі наогул для пісьменніка важная камунікацыя з калегамі?

— Яна ўплывае на кожнага па-рознаму, бо камусьці трэба больш людской энергіі, каб падсілкоўвацца эмоцыямі, жыццёвым і творчым вопытам, камусьці — менш. У цэлым, мяркую, для таго, каб развіваўся літаратурны працэс і яркія асобы ўнутры яго, важна асяроддзе. У вежы са слановай косткі, як правіла, нічога не ствараецца. За рэдкім выключэннем. Цяжка ўявіць літаратуру зусім адарванай ад рэальнасці, а камунікацыя з іншымі пісьменнікамі — першы крок для творцы ў рэальнасць. Таму гэта вельмі важна. Шкада, што ў пандэмію стала складана праводзіць мерапрыемствы афлайн, таму што ніякі анлайн гэтага не заменіць. Трэба бачыць жывыя вочы чалавека, а не экран. Толькі тады ўсталюецца кантакт. Таму анлайн — часовая мера, каб не губляць цыклічнасць літаратурных мерапрыемстваў. Форум «Пісьменнік і час», які кожны год праходзіць адначасова з выстаўкай, куды таксама прыязджаюць літаратары, робіць Мінск на некалькі дзён літаратурнай сталіцай калі не свету, то, ва ўсякім выпадку, Еўропы. Гэта карысна не столькі для творчасці — што на яе ўплывае, да канца зразумець нельга, — колькі для стварэння пісьменніцкага адзінства, важнага для таго, каб голас пісьменніка быў пачуты ў нашым свеце, што, па вялікім рахунку, коціцца ў прорву.

— А як уплывае тое, што гэтая камунікацыя інтэрнацыянальная?

— Калі збіраюцца паэты, пісьменнікі з рознымі роднымі мовамі, самы дрэнны варыянт — яны нап'юцца разам. У любым выпадку гэта будзе дружба і любоў. А калі збіраюцца эканамісты, палітыкі, пасля моцны пачацца санкцыі, войны і іншыя непрыемныя працэсы. Вядома, ім таксама трэба збірацца, але момант, калі пісьменнікі не іграюць ролю скрыпак у не вельмі ахайных гульнях сваіх урадаў, а жывуць у больш высокай сферы, размаўляючы адзін з адным, — гэта ідэальны варыянт, хоць і не заўсёды магчымы. Мне часта даводзіцца бываць на падобных мерапрыемствах у розных краінах, і часта назіраю, што на камунікацыю пісьменнікаў з краін, паміж якімі могуць быць не вельмі добрыя палітычныя адносіны, гэты фактар ніяк не ўплывае. А калі хтосьці спрабуе ўзняць падобныя тэмы, то не знаходзіць падтрымкі. Мы ў «Літаратурной газете» таксама не звяртаем на гэта ўвагі і публікуем творы розных аўтараў. Цяпер пачалася і, я думаю, разаўецца публікацыя паэтаў украінскага расстрэльнага адраджэння. З беларускай я перакладаў санеты Янкі Купалы. Моўная разнастайнасць мне ўяўляецца важнай.

— У «Літаратурной газете» ёсць раздзелы «Грамадства» і «Палітыка». Ці дапамагае гэта выданню быць цікавым для чытачоў?

— Гэта вялікая федэральная газета. Ёсць выданні чыста літаратурныя. Наш профіль нашмат шырэйшы — пляцоўка, дзе інтэлігенцыя выказвае свае думкі па ўсіх існуючых у грамадстве вострых тэмах. І такой яна была заўсёды. Не чыста літаратурнай — з часоў Пушкіна і Дэльвіга, якія яе стваралі ў 1830-м. Летась мы адзначылі 190 гадоў.

— Як падзел на часопісную і аматарскую літаратуру ўплывае на працэс?

— Мне здаецца, уся літаратура ўжо даўно стала аматарскай. І гэта ўстаноўкі рынку, у якім складана пакінуць прафесійныя правы. Таму што каштоўнасцю з'яўляецца не якасць тэксту, а яго прадавальнасць, якая не заўсёды спалучаецца з якасцю. Аматарская і прафесійная літаратура — на самай справе падзел вельмі зыбкі. Пытанне не ў тым, што хто-небудзь што-небудзь напісаў і атрымалася дрэнна, а ў тым, што страчваецца чытацкі густ. Група людзей, якая валодае добрым элітарным густам, досыць малая, каб быць рэпрэзентатывнай і на нешта ўплываць. Ёсць яшчэ падзел па ідэалагічных лагерах, на жаль, які таксама ўплывае на ацэнку творчасці.

Фота з сайта inwriter.ru.

Максім Замшаў.

Хто б што ні пісаў, гэта ўсё агульная літаратурная каша. І ў наш час, калі можна што заўгодна выкласці ў інтэрнэт і на чым заўгодна накруціць лайкі, межы некалькі размыліся. Але я не бачу ў гэтым нешта дрэннае — проста перыяд такі. Раней дзяўчатам у альбомы пісалі, цяпер выкладваюць на сайт.

Інтэрнэт, лічу, наогул зло. Вядома, зручна для камунікацыі. Але ў ім часта перамагае зло. Гэта можа прагучаць дзіўна, бо ён — усяго толькі сродак, пляцоўка. Але там ёсць механізмы, якія не дазваляюць добрым ідэям і праектам набіраць столькі прагладу, колькі набіраюць ўсялякія дэбільныя мультыкі.

— Некалькі гадоў таму ў інтэрв'ю вы казалі, што паэзія перажывае ўсплёск, нягледзячы на няўвагу выдаўцоў. Ці лічыце вы так сёння? Ці адлюстроўваецца гэта неяк на літаратурных выданнях?

— У літаратурных выданнях паэзіі, дзякуй богу, друкуецца шмат. Усплёск — справа не аднаго года, натуральна, што ён працягваецца. Тэксты застаюцца. Маё меркаванне не змянілася, але я пачаў заўважаць у маладых паэтах абсалютна фатальнае нежаданне ведаць, што было да іх. Яны не становяцца менш таленавітымі, але гэта іх, несумненна, псуе. Перш чым назваць сябе паэтам, трэба праглынуць усю рускую паэзію і, пажадана, часткова сусветную. Будзе дзіўна, калі цяпер нейкі вынаходнік запатэнтуюе ровар. Калі пішаш вершы, нічога не прачытаўшы, ты патэнтуй ровар. Я не пра ўсіх, але заўважаю, што многія не жадаюць чытаць паэзію, лічачы яе старамоднай, ці проста элементарна не ведаючы, што чытаць. Гэта таксама адбываецца з-за інтэрнэту. Выходзячы з папярковых кніг у электроніку, людзі страцілі поўную арыентацыю ў тым, якія імёны маюць значэнне. Калі ўзяць кнігавыданне да 2000 года, бачым, што адкрытую лухту не выдавалі, па меншай меры ў сектары мастацкай літаратуры, паэзіі. А калі чалавек проста зойдзе ў інтэрнэт, што ён там знойдзе? Побач стаяць вершы Ахматавай і нейкага Пупкіна! Сайты ўладкаваны хаатычна, да таго ж утрымліваюць шмат факталагічных памылак.

У нас у газеце быў выпадак. Мы дапусцілі фатальную памылку. Рабілі матэрыял, звязаны з юбілеем Міхаіла Луконіна, ён нарадзіўся ў 1918 годзе. На першай паласе далі яго верш, добры, любоўны, з такім мужчынскім надрывам, з пачуццём страты. Узялі з інтэрнэту, натуральна, няма ж часу шукаць па кнігах: газета — справа даволі хуткая. І там стаяла дата — 1931 год, і ніхто не звярнуў на яе ўвагі. А чалавеку ў 1931-м было 13—14 гадоў, натуральна, што верш з пачуццём мужчынскай страты не мог быць тады напісаны. Аказалася, тэкст 1951 года.

Увогуле, усім маладым паэтам магу сказаць адно — кнігарня і бібліятэка павінны быць месцамі больш частага знаходжання, чым піўныя і рэстараны. Крыху пазней можна сумяшчаць.

— У вас ёсць нейкі канкрэтны спіс для чытання?

— Ён вельмі вялікі, калі я зараз пачну пералічваць, то не скончу да вечара. Трэба проста любіць паэзію. Тады ты сам паступова будзеш выцягваць гэтыя саломінкі. Напэўна, не варта пачынаць з Пушкіна і Лермантава, таму што зразумець іх веліч

і прыгажосць можна ўжо толькі будучы чалавекам адукаваным. Маё пакаленне зачытвалася срэбным стагоддзем. Там таксама не ўсё ідэальна, таксама шмат шалупіння ўсякага, але Блок, Андрэй Белы, Бальмонт, Ахматава, Цвятаева, Ясенін, Маякоўскі — гэта трэба праглынуць, гэта імёны велізарнай велічыні. У той жа час пісалі іншыя аўтары-паэты эміграцыі: Паплаўскі, Садоўскі, Церапіяна, Оцуп, ёсць у Адоеўцавай добрыя вершы, Георгій Іванаў — вялікі паэт. Потым, несумненна, важныя паэты, якія жылі ў СССР, але не пісалі сацыялістычную лабуду. Я нават не кажу пра шасцідзясятнікаў, пра іх і так усе ведаюць, але былі такія імёны, як Левітанскі, Слуцкі, Самойлаў, Кузняцоў, Рубцоў, Перадрэў. Гэта велізарныя асобы, іх трэба прачытаць, каб зразумець, як развівалася паэзія. З іншага боку, буйная гісторыя — гэта лінгвістычная школа. Не толькі Бродскі, але і Уфлянд, Найман, Рэйн. Не кажучы ўжо пра тое, колькі цікавых паэтаў працуюць цяпер. Але гэта лягчэй, знайсці можна ў часопіснай зале, разгортваючы свежыя нумары аўтарытэтных часопісаў, такіх як «Наш современник», «Знамя». Усё-ткі часопісы імкнуцца адабраць паэзію па гусце, а не камерцыйнай каштоўнасці. Каго цяпер выдаюць? Песеннікаў і тых, хто раскруціўся ў сацсетках. Я ў гэта не гуляю, у мяне нават старонак нідзе няма. Я не магу жыць у гэтым, мне проста нецікава. Ды і адбірае шмат часу, а мне трэба пісаць вялікую прозу, рэдагаваць газету, глядзець карціны, чытаць... Мне і так не хапае часу ў сутках, каб рабіць усё, што хачу. Часам мне ставяць гэта ў папрок. Даўлатаў, калі жыў у Нью-Ёрку і ў яго не было машыны, казаў: «Няхай усе думаюць, што там жыве Даўлатаў, у якога няма машыны». Дык вось, хай думаюць, што Замшаў не вядзе старонкі ў сацсетках.

— Як вы ацэньваеце ўзровень тэкстаў беларусаў у параўнанні з тымі, што друкуюцца ў вас і вашых калег?

— Беларуская літаратура ж дзеліцца на тых, хто піша па-руску і хто — па-беларуску. Другое мне не так проста ацаніць, усё ж такі пераклад мае значэнне. Думаю, вартыя аўтараў вельмі шмат. І мы ў «Літаратурной газете» імкнёмся друкаваць цікавых паэтаў усіх пакаленняў. Таму лічу, што беларусы цалкам канкурэнтаздольныя.

— Наколькі заўважны на беларускіх тэкстах уплыў нацыянальнай і знешніх традыцый?

— Я ўпэўнены, што літаратар павінен развівацца гарманічна. На яго не можа ўплываць нейкая адна культура, уласная. Тады ўзнікае квасны патрыятызм. Дзе нацыянальнае, дзе агульнае — вельмі тонкая для любой культуры тэма. Вядома, нельга даводзіць да агульнага нацыянальныя традыцыі, але ўсё роўна ёсць вельмі моцная еўрапейская эстэтычная стра- та, без якой развіццё людзей, што жывуць блізка да Еўропы, немагчыма. Мне цікавы чалавек, калі ён з'яўляецца эклектычнай велічынёй па суме ўплываў. Я не лічу, што беларускім аўтарам варта арыентавацца толькі на славянамоўную эстэтыку. Сёння мацнейшы той аўтар, які ведае больш і свядома выбірае для сябе прыёмы. Хоць нельга быць другасным. Трэба шукаць сваё. Гэта самае балючае і пакутлівае ў літаратуры. Прысутнасць чалавека ў паэзіі дае ёй афарбоўку, што робіць яе індывідуальнай, а не сума прыёмаў і ўплываў.

— У чым вы бачыце адрозненні паміж рускім і беларускім літаратурнымі працэсамі?

— Я ўвогуле лічу, што літаратурны працэс агульны ў свеце. Ёсць пісьменнік, чысты ліст, і потым на лісце атрымліваецца тэкст. Гэта ва ўсім свеце аднолькава. Іншая справа, што ёсць розныя асаблівасці ўзаемадзеяння пісьменніка з выдаўцом, з дзяржавай. Мне здаецца, нейкае ўзаемадзеянне паміж пісьменнікамі і дзяржаўнымі інстытутамі больш адладжана, хоць не ведаю, наколькі яно задавальняе абодва бакі. Расія — краіна вялікая, пісьменнікаў шмат, шмат аб'яднанняў, эстэтычных поглядаў, гэта звычайна перашкода наладзіць правільны дыялог. Але літаральна нядаўна створана асацыяцыя выдаўцоў і пісьменнікаў, яе мэта — праца па вызначэнні нейкага сацыяльнага статусу пісьменніка, стварэнне прававой абароны. Таму што кнігавыданне і самі літаратары наўпрост залежаць ад продажаў кніг, з чым у Расіі цяпер даволі сумная сітуацыя. І яна патрабуе, прынамсі, размовы паміж пісьменніцкай супольнасцю і дзяржаўнымі інстытутамі аб магчымасці вырашэння.

Гутарыла Дар'я СМІРНОВА

Чытанне — свята для ўсіх:

Напярэдадні XXVIII Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу карэспандэнты «ЛіМа» наведалі сталічныя выдавецтвы, каб азнаёміцца з кніжнымі навінкамі і выданнямі, якія пабачылі свет раней, але будуць прэзентаваны ў межах пазеі. Пад вокладкамі — творы для шырокага кола чытачоў усіх узростаў: ад самых маленькіх, якія толькі вучацца чытаць, да сталых аматараў прыгожага пісьменства. Супрацоўнікі выдавецкіх устаноў распавялі, у чым унікальнасць той ці іншай кнігі.

Розныя дарогі ў гісторыі

«Міжнародная кніжная выстаўка для ўсіх выдаўцоў — нагода падвесці вынікі мінулага года», — адзначыла дырэктар выдавецтва «Беларуская энцыклапедыя» імя Петруся Броўкі» Вольга Ваніна падчас прэс-канферэнцыі ў Доме прэсы. Яна распавяла, што з асноўных кірункаў працы выдавецтва можна выдзеліць тры групы.

Першая — кнігі, звязаныя з гісторыяй. Асаблівае месца ў дзейнасці выдавецтва займае гісторыя Вялікай Айчыннай вайны, таму да 75-годдзя Вялікай Перамогі было выдадзена шмат кніг. Серыя «Беларусь памятае: у імя жыцця і міру» ў 2020 годзе дапоўнілася кнігай «Сузор’е герояў зямлі беларускай», прысвечанай салдатам і афіцэрам, партызанам і падпольшчыкам, якія смеласцю і самаахвярнасцю служылі сваёй Радзіме ў часы вайны, а таксама ўнікальным выданнем «Савецкія святы і партызанскія парады на тэрыторыі Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны», падрыхтаваным доктарам гістарычных навук Аляксеем Літвінам.

Другая серыя «Беларускай энцыклапедыі», прысвечаная ваеннай гісторыі, мае назву «Беларусь. Трагедыя і праўда памяці». У ёй збіраюцца матэрыялы пра самыя балючыя пункты на гістарычнай карце — канцэнтрацыйныя лагеры, гета, спаленыя вёскі. Летась у серыі выйшлі кнігі «Азарычы — дарога

смерці» і «Асіповічы: трагічныя старонкі». Вольга Ваніна звярнула ўвагу на тое, што праца над серыяй працягваецца, цяпер ідзе падрыхтоўка матэрыялаў па гета ў Глыбокім.

Адным з вынікаў плёнага супрацоўніцтва аўтараў выдавецтва з Фондам кінафотафонадакументаў стаў фотаальбом Івана Сапцкевіча пра аднаўленне Мінска пасля вайны. Гісторык і экскурсавод сабраў эксклюзіўныя медыяматэрыялы і параўнаў іх з сучасным выглядам горада. Кніга «Мінск: з руін да квітнення» падае мноства цікавых фактаў, невядомых большасці мінчан.

Адзін з найважнейшых шляхоў паказу гісторыі — праз біяграфіі канкрэтных асоб. Асабліва праект выдавецтва ў гэтым кірунку — серыя «Асветнікі Беларусі», прызначаная школьнікам, але цікавая і іншым колам чытачоў. Тут сабраны біяграфіі і творчыя ўнёскі знакамітых беларусаў мінулага: ад першадрукароў да навукоўцаў і пісьменнікаў. На кніжнай выстаўцы таксама плануецца прадставіць працы гісторыка Наталлі Голубевай, у якой выйшла ўжо дзве кнігі ў «Беларускай энцыклапедыі». Сёлета пісьменніца прадставіць выданне «Надзея Грэкава. Міхаіл Малінін. Час памятаць» — адлюстраванне біяграфіі і дзейнасці адзінай жанчыны, што здолела заняць пасаду старшыні Вярхоўнага

Савета БССР у вельмі няпростыя для краіны часы — 1938—1949 гады. Не толькі сухія факты — пісьменніца стварыла вобраз моцнай і ўплывовай жанчыны, перадала яе характар, а таксама вывела гісторыю кахання Надзеі Грэкавай і яе мужа генерала Міхаіла Малініна.

Выдавецтва працягвае работу над персанальнымі энцыклапедыямі. Гэты год быў прысвечаны выданню «Уладзімір Караткевіч». Збіральнікі пастараліся адлюстравать уплыў творчасці выбітнага пісьменніка на многія сферы мастацтва ў Беларусі. Акрамя біяграфічнага і гістарычнага матэрыялу, значная частка энцыклапедыі адведзена разборам творчых метадаў Караткевіча, яго ўнікальнай мове.

Другі кірунак дзейнасці выдавецтва звязаны з мастацтвам. У супрацоўніцтве з Нацыянальным гістарычным музеем выйшаў альбом графікі мастакоў 1920—30-х гадоў мінулага стагоддзя пад назвай «І рай, і боль на Песеннай зямлі...» Гэта ўнікальны мастацкі і этнаграфічны матэрыялы, створаны падчас экспедыцый у розных рэгіёнах Беларусі. Яшчэ адно выданне — «Акварэлі» — энцыклапедыя па гісторыі акварэльнага жывапісу пад аўтарствам Уладзіміра Рынкевіча — сабрала 65 імёнаў і больш за 200 ілюстрацый. Сумесна з Нацыянальным мастацкім музеем выдавецтва падрыхтавала кнігу «Зямля і неба Фердынанда Рушчыца». Гэта альбом, выдадзены да 150-годдзя мастака, заснавальніка пейзажнай школы Беларусі. У ім сабраны архіўныя фотаздымкі і больш за 100 выяў мастацкіх твораў.

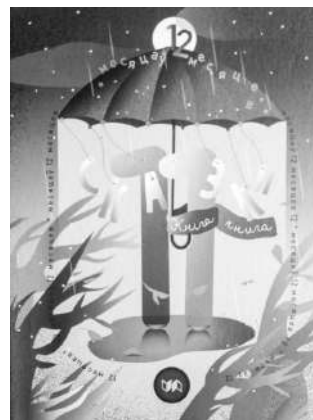
Трэцяя тэма, якая знайшла адлюстраванне ў выданнях «Беларускай энцыклапедыі», — духоўныя кнігі. Да 550-годдзя Жыровіцкай іконы Божай Маці выйшла кніга «Жыровічы: пад святым пакровам». Тут сабраны матэрыялы пра гісторыю горада, у тым ліку духоўную. Да Дня пісьменства, што ў мінулым годзе праходзіў у Бялынічах, была выдадзена кніга «І Маці Божай памалюся...», прысвечаная гісторыі горада, суіснаванню розных канфесій у ім, з’яўленню і далейшаму лёсу знакамітай Бялыніцкай іконы. Кніга «Храм-Помнік зямлі Беларускай» — пра Усіхсвяцкі храм у Мінску — сімвал памяці пра ўсіх беларусаў, якія сталі ахвярамі войнаў, рэпрэсій і іншых цяжкіх гістарычных падзей на нашай зямлі і за яе межамі. Выданне змяшчае шмат звестак пра архітэктурныя рашэнні і гісторыю стварэння храма, мерапрыемстваў, што тут праходзіць. Як адзначыла дырэктар, пазнаёміцца з выданнем на кніжнай

выстаўцы — унікальная магчымасць, бо яго няма ў вольным продажы.

Акрамя згаданых, «Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі» прадставіць дзясяткі кніг, якія выйшлі ў дзіцячых серыях. Такія розныя па тэматыцы, выданні аб’ядноўваюць галоўныя прынцыпы працы выдавецтва — дакладнасць гістарычных звестак і цікава выкладзены матэрыял.

У краіне дзівосаў

«Надышоў першы дзень вясны. Прыляцела птушка і села на акно — быў такі казачны момант, што адразу падумалася пра казкі. І захацелася рэалізаваць усё кніжкай — так і нарадзілася ідэя серыі казак «12 месяцаў», — раскажаў дырэктар выдавецтва «Мастацкая літаратура» Алесь Бадак. Пад вокладкай серыі сабраны павучальныя гісторыі, якія лёгка запамінаюцца, дапамагаюць з дабрынёй глядзець на свет і заўва-

жаць у ім найлепшае.

Кніжак сёння прадаецца для дзяцей шмат: і народная казка, і аўтарская, і выданні маладых аўтараў. Каб у гэтым кніжным моры не згубіцца, трэба шукаць арыгінальнае, нейкую сваю «фішку». І ў серыі «12 месяцаў» незвычайнае ёсць. Гэта адлюстравалася і ў назве, і ў афармленні. Так, у годзе 12 месяцаў, а ў месяцы — 30, 31, 28 альбо 29 дзён.

— Ідэя палягала ў тым, каб гэтыя кнігі можна было чытаць цэлы год штодзень, па адной гісторыі за вечар. Адной з задач серыі было паказаць найлепшыя ўзоры казачнай літаратуры, як беларускай, так і літаратур свету. На кожнай старонцы выдання стаяць лічбы дзён месяца. А яшчэ ўнікальнасць выданняў у тым, што нашы мастацкія рэдактары да казак, што прадстаўлены ў серыі, пастараліся адшукаць ілюстрацыі знакамітых беларускіх мастакоў. Ёсць сярод малюнкаў тыя, што рабіліся ў 30—40-х гадах мінулага стагоддзя. Мы імкнуліся паказаць, як на працягу доўгага часу мянялася кніжная ілюстрацыя, таму што кожнае пакаленне і пісьменнікаў, і мастакоў прыносіць у афармленне нешта сваё: такім чынам адлюстроўваецца свой час. Так, хто збярэ хаця б некалькі кніжак серыі, можа пабачыць, чым адрозніваліся выявы звычайных жывёл, напрыклад, зайца, вавёркі, ваўка, што маляваліся ў сярэдзіне мінулага стагоддзя, ад тых, што малююць сучасныя маладыя мастакі. Гэта цікава і маленькім чытачам.

На пытанне, ці чытае пісьменнік казкі цяпер, ён прызнаўся, што казачны жанр — яго ўлюбёны:

— Захапляюся адчуваннем, калі чытаю, слухаю альбо нешта гляджу. Напрыклад, пастаноўку ці фільм, дзе ёсць нешта казачнае: казкі ж бываюць не толькі для дзяцей. Ёсць і тыя, што спадарожнічаюць мне на працягу ўсяго жыцця. Напрыклад, «Аліса ў краіне цудаў» — адна з любімых. Для каго яна: дзяцей? Дарослых? Люблю чытаць філасофскія, пазаўзроставае казкі...

Знакавыя асобы, неўміручыя творы

Да юбілею Івана Мележа ў «Мастацкай літаратуры» пабачылі свет два выданні.

Славуты раман «Людзі на балоце» — адзін з самых знакавых у беларускай літаратуры за ўсю яе гісторыю. Раман у свой час зрабіў рэвалюцыю: ён настолькі прыцягваў увагу, што ўжо ў часопісным варыянце ствараў чэргі ў бібліятэках! І праз год пасля публікацыі, калі выйшаў асобным выданнем, імгненна знік з паліц кніжных крам. Пісьменніку ў межах аднаго

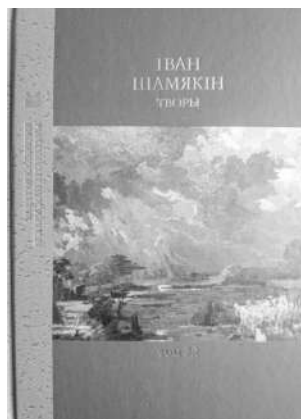
Кнігі на кожны дзень

твора ўдалося паяднаць сур'езную літаратуру і разлічаную на масавасць. Тут вельмі цікава закручаны сюжэт, але разам з тым многае прымушае задумацца над шматлікімі сур'езнымі праблемамі, над гісторыяй беларускай вёскі і ўвогуле Беларусі. Гэта твор, што ставіць вельмі шмат пытанняў, на якія кожнае пакаленне шукае свае адказы. Раман, які не старэе.

Другая кніга выйшла ў серыі «Жыццё знакамітых людзей Беларусі» — «Іван Мележ, пясняр Палесся». Укладальнікам выдання стаў Мікола Мятліцкі, змяляк Івана Мележа. Мікола Мятліцкі лічыў гэтага пісьменніка сваім духоўным настаўнікам.

— Было надзвычай цікава знаёміцца з рукапісам кнігі. Некаторыя ўспаміны сталі для мяне адкрыццём. Многіх фактаў біяграфіі я не ведаў, не ведаў і пра няпростое жыццё Мележа, — распавядае Алесь Бадак. — Чытаючы ўспаміны пра пісьменніка, асэнсоўваеш па-іншаму і тое, што ён стварыў. А калі чытаеш самі творы, то цікаваць да іх падштурхоўвае больш даведацца і пра пісьменніка. Успамінаў у нас выдаецца не так і шмат. Час сыходзіць, і ўсё менш застаецца людзей, якія ведалі таго ці іншага класіка. Так, Мележа не стала ў 1976 годзе, і калі паспрабаваць падлічыць, колькі можа быць гадоў яго сучаснікам, якія былі з ім знаёмыя, то ім будзе далёка за 60. З сапраўдных сяброў пісьменніка засталіся адзінкі, таму нашай задачай і з'яўляецца збіраць, фіксаваць і выдаваць, каб пакінуць усе сведчанні нашчадкам: для іх Мележ і яго пакаленне — ужо гісторыя, да якой нельга фізічна дакрануцца...

Не застаўся незаўважаным і Іван Шамякін, таксама сёлетні класік-юбіляр. Дарэчы, на выстаўцы будуць прадастаўлены не толькі яго кнігі, што выходзілі ў «Мастацкай літаратуры», але і рэчы, дакументы з сямейнага архіва: іх прадаставілі да выстаўкі яго дзеці. А да юбілею пісьменніка ў серыі «Залатая калекцыя беларускай літаратуры» выдадзены раманы «Трывожнае шчасце» і «Слаўся, Марыя» — самыя

аўтабіяграфічныя творы пісьменніка. І ў гэтым іх каштоўнасць: праз вобраз галоўнага героя можна больш даведацца пра самога пісьменніка, праз вобразы жанчын можна склаці ўяўленне пра спада-рожніцу жыцця творцы, якая была яго сябрам, дардцам у літаратурных пытаннях.

Літаральна днямі пабачыў свет 19 том (Лісты. Частка I) выдання 25-тамовага Збору твораў Уладзіміра Караткевіча. У кнізе выкарыстаны матэрыялы з асабістых архіваў пісьменніка і сябра Фларыяна Няўважнага, з фондаў БДАМЛіМ. Тэксты і каментары да іх падрыхтавалі Анатоль Верабей і Генадзь Кажыякін. Эпістальная спадчына класіка дапамагае зразумець многія моманты яго жыцця і творчасці. Несумненна, уважлівы чытач знойдзе тлумачэнні пэўных

месцаў у мастацкіх творах пісьменніка. Лісты, сабраныя пад вокладкай, адрасаваны бацькам, родным і блізім, літаратарам, сябрам і знаёмым: Якубу Коласу, Уладзіславе Луцэвіч, Аляксандру Бялецкаму, Максіму Танку і некаторым іншым.

Адкрываецца кніга лістамі, якія пісаў Уладзімір яшчэ ў юнацтве, будучы школьнікам. Многія з іх ілюстраваны яго ўласнымі малюнкамі.

Адно з найцікавейшых выданняў, што нядаўна выйшла, — кніга вершаказаў Алеся Разанава «Маланка жне, гром малоціць». Гартуючы зборнік, не перастаеш здзіўляцца, наколькі простыя рэчы натхняюць паэта на паглыбленне ў іх метафізічную прыроду і яе даследаванне — гэта прадметы побыту, якія заўжды пад рукой, прыродныя з'явы, якія назіраеш штодзень.

Для цікаўных і няўрымслівых

Выдавецтва «Народная асвета» парадавала юных чытачоў, якія палюбілі серыі кніг, прызначаныя для пашырэння ведаў аб розных падзеях і з'явах.

Так, серыя кніг пісьменніцы Ірыны Токаравай «Прыгоды» папоўнілася выданнем «Гадзіннік, альбо Цім у Мірскім замку» («Часы, или Тим в Мирском замке»). Гэта працяг прыгод Ціма і яго сяброў па часе. Малодшыя дашкольнікі разам з героямі кнігі адправяцца пры дапамозе гадзінніка ў Мірскі замак, апынуцца ў далёкім мінулым і змогуць стаць сведкамі таго, як замак будаваўся, і пабачыць, як жылі яго насельнікі ў розныя эпохі. Дзеці змогуць паўдзельнічаць у небяспечных прыгодах у гады войн і напаўненняў на замак. А таксама разгадаць таямніцу: што за прывіды насяляюць замак, аб чым занатавана ў многіх легендах.

Адметнай з'яўляецца і серыя для падлеткаў: «Тусоўка. Ёсць». У ёй пабачыла свет ужо 6 кніг. Гэта розныя гісторыі: і фантастычныя, і пазнавальныя. Нядаўна серыю папоўніла кніга Аляксандры Хамянок «Эскі-москавы гісторыі».

Назва яе паходзіць ад прозвішча галоўнага героя — Лёшы Эскімосава. Яго расповеды пра тое, як ён становіцца дарослым. Ён цікаўны і назіральны. Ён даведваецца пра свет праз сям'ю і сяброў, святы і розныя здарэнні, звяртаючыся да свайго ўнутранага «я» і да таго, пра што ён марыць. Гэта замалёўкі з жыцця хлопчыка, у якога пастаянна заняты бацька і з рознымі «дзівацтвамі» маці, празмерна клапатлівая бабуля. А яшчэ на яго нечакана звальваецца... першае каханне! Алёша не проста разважае пра ўсё, што з ім адбываецца, але і старанна запісвае ў нататнік... Толькі так ён «расце», уздымаецца над сабой ранейшым. Дарэчы, апавяданні гэтыя ўвайшлі ў шорт-ліст VII Міжнароднага літаратурнага конкурсу твораў для дзяцей і юнацтва «Карнейчукоўская прэмія». Плануецца, што пісьменніца Аляксандра Хамянок будзе ўдзельнічаць у аўтограф-сесіі ў межах Міжнароднага кніжнага кірмашу.

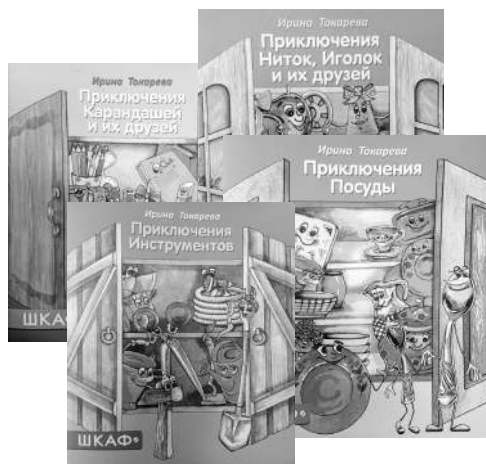
Нядаўна і ў серыі «У кантакце» (аўтар Ліна Багданава) выйшлі кнігі для дзяцей для 6, 8 і 12 гадоў. Тут разглядаюцца праблемы, якія ўзнікаюць у дзяцей адпаведнай узроставай катэгорыі. Парады герояў даюць усе: маці, бабуля ды іншыя, а ў канцы расповеду гісторыю разбірае псіхолаг: «разрульвае» сітуацыю і тлумачыць, як на яе рэагаваць. У адным з расповедаў — поўны хлопчык, з якога здзекваюцца аднакласнікі, іншая гісторыя — пра першае каханне, яшчэ — пра хваробу

блізкага чалавека. Аўтар серыі Ліна Багданава — прафесійны псіхолаг, яна і ў сетцы «УКантакце» вядзе адпаведную суполку. У анатацыя яе кніжак пазначана назва суполкі, у якой любы можа спісацца з аўтарам, падтрымліваць сувязь з псіхолагам і распавесці пра свае праблемы. І, натуральна, атрымаць падтрымку і парады.

Нядаўна аўтар Ірына Токарава прыдумала новую серыю для дашкольнікаў пад назвай «Шафа» («Шкаф»). Серыя прыгодніцкая, усе гісторыі захапляльныя, і ў кожнай з іх ёсць свая «навука» для маленькага чытача: як і чым карыстацца, як з чым абыходзіцца і г. д. У кніжачак гэтай серыі закругленыя старонкі, каб малыя выпадкова не параніліся. Героі гісторый — розныя інструменты, посуд, прадметы гігіены, алоўкі — усе тое, што стварае побыт сям'і і з чым дзіця павінна ўмець абыходзіцца, разумець, для чаго патрэбна тая ці іншая рэч.

Калаж Волгі Амелчанкі.

Цуды зямлі беларускай

У выдавецтве «Беларусь» нядаўна пабачыла свет двухмоўнае падарункавае выданне альбомнага характару Армена Сардаравы «Храм. Традыцыі сусветнай і беларускай архітэктуры».

Пісьменнік разглядае архітэктуру храмаў як найважнейшую частку духоўнай культуры чалавецтва. Традыцыі гэтай з'явы палягаюць у тым, што храмавае жыццё зазвычай злучала людзей, нават незалежна ад іх веравызнання і этнічнай прыналежнасці. Асабліва традыцыі былі моцнымі на беларускай зямлі, дзе побач будаваліся і цэрквы, і касцёлы, і синагогі, і мячэці. Адметнасцю выдання з'яўляецца багаты ілюстрацыйны матэрыял, сюды ўвайшлі і фотаздымкі аўтара, зробленыя ім у 24 краінах свету.

У выдавецтве рыхтуюцца да прэзентацыі і іншага выдання-альбома, што можа стаць добрым падарункам у бібліятэку як айчыннага чытача, так і замежнага госьця: гэта трохмоўная кніга «Напалеон Орда», складальнікам і аўтарам тэкстаў якой стаў Алесь Суша. У выданні выкарыстаны гравюры знакамітага мастака з фондаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Гартуючы кнігу, можна пабачыць, як выглядалі гарады, што ўваходзілі ў склад Вялікага Княства Літоўскага, некаторыя з якіх цяпер з'яўляюцца беларускімі, у мінулыя стагоддзі. Дзецца падрабязны спіс работ мастака. Акрамя таго, Алесь Суша распавядае пра тое, як зараз захоўваецца памяць пра знакамітага суайчынніка.

Яна БУДОВІЧ,
Дар'я СМІРНОВА

Алена БЕЛАНОВСКА

Марозная кветка

Завая ўсе вуліцы замяла
Бялуткім, калючым пылам.
Марозная кветка на шкле цвіла —
Аўтобусным шкле, застылым.
У ззянні ранішніх ліхтароў
Вясёлкамі зіхацела
І мела багата для ўсіх дароў:
Яна чараваць умела.
А людзі не бачылі прыгажосць,
А людзі глядзелі паверх і скрозь,
На цэнтры гандлёвыя і дамы,
Выявы свае нямыя...
І думалі людзі: «Ці гэта мы?
Ці людзі мы? Ці жывыя?
Ці гэта наш горад? Ці ўжо чужы?
За вокнамі — што за месца?
Дзе тыя мазаікі, вітражы,
Знаёмыя нам з маленства?
Дзе нашыя скверы?»
Стаяць слупы —
Аднолькавыя, да неба.
Агеньчык міргне дзе-нідзе сляпы...
А можа быць, гэтак трэба?
Каб нас не цягнула сюды здалёк,
А хто пагуляць ахвочы —
Каб толькі асфальт, бетон, пясок
Трапляліся тым на вочы?
Каб дождж заліваў, мароз сушыў,
А шквал не абломваў сучча!
І, можа, у гэтым няма душы,
Ды гэта, напэўна, зручна,
Каб тут быў не парк, а шэры плеш,
Будынкаў строй непарушны?»
Кветка! Ты для каго цвіцееш
У горадзе раўнадушным?
Хто б толькі зірнуў — яму б змагла
Навек падарыць удачу!
...Кветка заплакала — і сцякла
Са шкла.
І ніхто не ўбачыў.

Ты бачыў сон. І снілася табе:
Зімовы шэры дзень, дажджу заслона...
Маленькая паперка на слупе,
На ёй — размыты нумар тэлефона.

Ты падышоў бліжэй — і там, у сне,
Міргаючы вялікімі вачыма,
Чытаў і перачытваў:
«Штучны снег», —
І ўсё не верыў: «Як гэта магчыма?!»

Размяклыя аб'яўкі на слупах —
Дарослы свет, бяснежны, мітуслівы,
Дзе штучны снег
І штучнай елкі пах
Цябе не зробіць добрым і шчаслівым.

Куды зніклі зоркі?

Зіма прасілася ў жытло —
Малілася, гразіла.
Яна гасіла нам святло,
Ламала плот, усім назло
Адчайна, гучна выла,

Замуляла аб маладзік
Абветраную морду...
Вятры шалелі! Чуўся рык,
Енк, скавытанне, немы крык,
Яхідны шэпат норду,

З касматых хмар уздоўж, наўскос
Ост сыпаў снег, а вест прынёс
Ружовы цвет з Маёркі...
Крышыўся лёд, мацнеў мароз
І вось на досвітку з нябёс...

Звонкі птушыны грай.
Казкі начных залеў.
Тчэ, вышывае май
Кветкавы габелен.
Русавалосы,
Звонкагалосы,
Босы —
Ляці да нябёсаў
З сонейкам на крыле!
Зірнуў на зямлю з вышыні —
і заплакаў...

Не бойся, не будзе бяды:
Лёгка ляцець — ды й падаць мякка.
Лётай, пакуль малады!

Колас зжаўцеў, акрэп,
Цягне да сонца вус.
Жнівень ссынае хлеб
На залаты абрус.
Лета мінула, а ты не верыў!
Вецер гарачы наваяў.
Жні, што пасеяў:
Усё на твой густ!
Жніво не пакінеш на «потым».
Маршчыны прабеглі па лбе...
Калі ты плаціў ёй не словам,
а потам —
Аддзячыць зямля табе!

Я прыбіраю стол.
Пахмурна за акном.
Восень накрыла дол
Яблычным дываном.
Вазьмі, колькі трэба. Збірай, не трусі:
Усе не з'ясі!
А лепей — нясі
У дом!
Мокры, з усмешкаю кажаш мне:
«Вось яны!»

Грозна грыміць навальніца.
Шчасце — калі падарункамі восені
Ёсць табе з кім падзяліцца.

Кружыць, нясе вазок
Снежная карусель.
Сцеліць зіма да ног
Тонкіх карункаў бель,
Дзён былых перабор...
Будзе ці не працяг?
Не абарвецца ўзор
На палатне жыцця:
Хай пачакае смерць! —
Нітку я падхаплю.
Буду з табой сівець,
Бо я даўно люблю
Мудрасць тваіх вачэй,
Словаў тваіх бясспрэчнасць...
Люты на небе тчэ
Зоркамі
Слова «Вечнасць».

Кацяня і сняжынка

Калядная зорка між воблакаў ззяе,
Вісіць, на зямлю з вышыні пазірае:
Ці ў свеце ўсё добра?
Ці ў свеце ўсё гладка?
А ўнізе на снезе сядзіць кацянятка...
Няма ў кацяняці
Ні бацькі, ні маці,
Ні месцейка ў хаце
На радасным свяце...
У цёплых дамах накрываюць сталы...
Жалобна заплакаў сіротка малы:
— Княў! Шчасця я не знаў!
Княў! Галадаў, хварэў!
Княў! Хто б мяне абняў?

Княў! Хто б мяне сагрэў? —
А людзі не чулі ды беглі дахаты...
Упала сняжынка на нос паласаты:
— Чаму ты сумуеш,
махнаты мой дружа?
— Марозіць мне лапкі зімовая сцюжа!
Я мару пра яркі агенчык, свой дом
І міску з духмяным, як луг, малаком!
Каб піў — і лілося яно цераз край!
— Гэй, ты не бядуй,
а мяне даганяй! —
Сказала сняжынка і з носу зляцела.
Каток за сняжынкай пагнаўся няўмела.
Але каўзануўся на гладкай сцяжынцы
Ды ў ногі ўчапіўся

маленькай дзяўчынцы.
Сняжынка бліснула й растаяла: «Дзінь!»
Дзяўчынка ж усклікнула:
— Мама, глядзі!
Які паласаты, пушысты і храбры!
Сабе папрасіла я гэткага сябра
І Дзеду Марозу адправіла ліст!
І мама сказала:
— Ну што, дзекабрыст?
Ці ты падарунак, ці сам нас знайшоў —
Паедзеш у цёплай кішэні дамоў!

Дрыжаць за фіранкай яловыя лапы.
Ляжыць кацянятка на краі канапы,
Дзяўчо яму гладзіць пушыстую спінку,
Вырэзвае з белай паперы сняжынку.
Завая за шыбамі больш не шуміць.
Калядная зорка ў акенца глядзіць.

Смак дзяцінства

Ад раніцы ўзяўся мароз.
Пад вокнамі — гоман дзіцячы.
Халодныя рукі і нос.
...Журавінавы морс — гарачы!

Доўгі, імклівы разбег
І — на кардонцы з горкі!
Салодкі, як цукар, снег!
...Журавінавы морс — горкі!

Цела агнём гарыць.
Боль апякае горла.
На вуліцы ўсе сябры,
Я — дома. Хварэю. Гора!

Наплакала мора слёз.
Чакаю калядных цудаў.
Матуля гатуе морс.
Ён гоніць з мяне прастуду.

Праз тыдзень ізноў пабягу
На горку, на снег іскрысты!
...Ніколі забыць не змагу
Смак студзеня,
Смак дзяцінства.

Таццяна КРАВЧЭНКА

У шчырасці тваёй прагорклы смак,
Халодны погляд і ўсмішка як насмешка.
Ты лінію вядзеш, нібы мастак,
Мне па далоні, а душа нарэзіце
Не б'ецца, не трыміць — то добры знак!
У вочы шэрыя гляджу. Няспешна
Сціраю з вуснаў гэты горкі смак
Насмешліва-шкадуючай усмешкі.

Дыханне

Удыхаю,
калі замянаюць словы,
глыбока.
Усміхаюся,
каб стрымаць унутры ўсё,
што ўва мне ды са мной жа
змагаецца.

І нельга ўпасці,
бо зараз і словы, і слёзы —
балючае дно.
Выдых.
Я дыхаю.
Толькі мутнее вясна за акном.

Зняволіш яшчэ не адно
аддана-наіўнае сэрца
і кінеш на самае дно:
«Не веру табе!». Захлынецца
ад горычы слоў душа
(так патанула мая...).

Ты пройдзеш яшчэ не адной
дарогай зламанага лёсу —
Трагікамічны герой,
Якому ўвесь свет невыносны.
Напішаеш яшчэ не адну
апавесць аб восеньскім смеці.
Скажы, як гарэць агню
Там, дзе не ўмеюць грэцца?!

КРОПКІ —
яшчэ не настайленыя
мною над «і» і «але»,
над немагчымым «а раптам?»,
над безнадзейным «міне» —
следам пункцірамі цягнуцца,
з сэрцам вядуць гульнію,
снамі ўначы разгараюцца,
думаюць, што не змагу
«і» напісаць упэўнена,
густа закрэсліць «але»,
«раптам» змяніць на «напэўна!»
Ды ўсё, што мінае, — міне,

і кропкі разыдуцца кроплямі
ў ціхай асенняй вадзе...

Прыйшоў і кажа мне, што трэба жыць,
Кахаць, смяяцца і ісці наперад.
Усё, што маеш, берагчы, любіць,
Насіць у сэрцы дабрыню і веру
І што слабейшых важна падтрымаць,
І ад другіх умець прыняць падмогу.
А сам стаіць — распятая душа,
Якая раніцай ступае на падлогу
Пасля бяссоннай ночы і журбы,
Каб зноў ісці наперад, каб змагацца...
Калі ты думаеш, што побач зможам мы,
То мне не хочацца з табой
не пагаджацца.

Фота Міры Іўковіч.

Сяргей БЕЛАЯР

— Паслухай, Ула, а ў цябе ніколі не з’яўлялася адчування таго, што ўсё ўладкавана няправільна? — мужчыны адышлі ўбок, каб не перашкаджаць калегам, якія, дзелячыся ўражаннямі ад лекцыі спецыяліста па гісторыі Цёмных стагоддзяў, выходзілі з канферэнц-залы.

— Ты пра што, Руберт? — Берглунд з асцярогай зірнуў на камеру відэаназірання.

— Наша грамадства, — удакладніў Лінд. — Табе не здаецца, што гэта зусім не той ідэал, пра які варта было б марыць?

— Што ты такое кажаш? — Берглунд адхіснуўся. Спалоханы позірк замітусіўся па тварах калег: ці не чуў хто? — Мы жывём у самым лепшым свеце, які толькі можна сабе ўявіць. Без заган, бруды і немагчымасці праявіць сябе.

— І без жанчын.

Берглунд падазрона зірнуў на Лінда, а затым яшчэ і памацаў яму лоб. Не гарачы. У наступных пытаннях прагучаў неспакое:

— З’еў за калектыўным сняданкам нешта не тое? Або сок трапіўся нясвежы?

— Я еў і піў тое ж самае, што і ты, Ула. Са мной усё добра. Проста я падумаў, а ці так ужо было неабходна адмаўляцца ад жанчын?

— Ты сапраўды захварэў, Руберт. Мы ж толькі што з лекцыі. Хіба ты не слухаў?

— Слухаў, — кінуў Лінд. — Магу слова ў слова паўтарыць усё, што сказаў гісторык. Што па разумовым развіцці жанчыны моцна адставалі ад мужчын. Што іх творчы пачатак не ішоў ні ў якое параўнанне з мужчынскім. Што жанчыны кіраваліся ў сваіх дзеяннях выключна эмоцыямі. Што жанчыны не маглі дасягнуць дасканаласці нават пры ўсім жаданні... Але ж першапачаткова свет быў створаны двухполым.

— Прырода не застрахаваная ад памылак. І наша грамадства, на ўсеагульнае шчасце, выправіла іх. Ідэальнае грамадства можа быць толькі мужчынскім.

— Усё так, але...

— Мне не падабаюцца твае сумневы, Руберт, — Берглунд засланіў партнёра так, каб наглядчык — штучны інтэлект не мог прычытаць па вуснах. — Патыхае парушэннем Закона...

— Сумнеў не павінен быць злачынствам.

— Зараз жа спыніся! — Берглунд збялеў і ўсім цэлам прыціснуўся да партнёра. Хай лепш калегі думаюць, што паміж імі разгарэлася жарсць. Гэта вітаецца. А вось за крамольныя размовы адным толькі паніжэннем грамадзянскага статусу можна было і не абысціся.

Пры думцы аб псіхакарэкцыі Берглунд здрыгануўся.

— Я нічога такога не сказаў, Ула.

— Служба Захавання Сацыяльнай Раўнавагі можа палічыць інакш... Я не хачу страціць цябе. Тым больш цяпер, калі Бацькоўскі савет дазволіў нам завесці дзіця.

— Раней для гэтага была патрэбна жанчына. Маці.

Берглунда перасмыкнула. Уся гэтая фізіялогія: велізарны неэстэтычны живот, пастаянныя перамены настрою... Іншая справа — штучнае вырошчванне, стэрыльнасць і генетычны кантроль.

— Ці не зрабілі мы памылку, адмовіўшыся ад мацярынства?

— Табе трэба на тэрміновае абследаванне, Руберт. Ты відавочна падхапіў нейкую заразу, — Берглунд інстынктыўна адхіснуўся. — Усё тое, што аджыло свой век, адпраўляецца на звалку. Жанчыны — зло, і іх поўнае знішчэнне пайшло толькі на карысць. Праклятыя Цёмныя стагоддзі скончыліся...

— Прабач, любы... — Лінд матлянуў галавой, адганяючы бліягі думкі.

Нейкі час Лінд выконваў службовыя абавязкі, пасля чаго зноў пачалі даймаць сумневы. Лінд нават спалохаўся, калі ў свядомасці палыхнула пытанне: а ці такія ўжо Айцы бездакорныя?

— Руберт, ты павінен пайсці на абследаванне, — адарваўся ад манітора Берглунд. — На табе зусім твару няма.

— Магчыма, ты і маеш рацыю, Ула... — Лінд адкінуўся на спінку камп’ютарнага крэсла і памасіраваў пальцамі скроні. Ад неспакойных думак стала цяжка ў галаве. — Не разумею, што са мной.

— Ты занадта шмат працуеш.

— Я ж не жанчына, каб гультаяваць, — паўтарыў адзін з Тэзісаў Парадыгмы Лінд. — На карысць Таварыства сапраўднага дабрабыту і памерці не страшна.

— Пазнаю цябе ранейшага, Руберт, — Берглунд зноў узнагародзіў партнёра жарсным позіркам, але раптам на пульт паступіў экстранны сігнал. — Вось табе шанс развясціца.

— Я і не думаў, што ў Рэпрадуктыўным цэнтры нешта можа пайсці не так, — агучыў здзіўленне Лінд. — Там жа сабраны ўсе самыя перадавыя тэхналогіі. І за ўсім гэтым сочыць штучны інтэлект. Там нічога не можа зламацца апырыўся.

— Усё калі-небудзь здарэцца першы раз, — нагадаў Берглунд. — Едзь. Балы да грамадзянскага статусу лішнімі не будуць дакладна. Праветрышся заадно.

Лінд захапіў інструментальны чамаданчык і ўзяў службовы электракар. Ехаць было дзесяць кварталаў. Недалёка, але дастаткова, каб пераклучыцца на рамонт. Рэпрадуктыўны цэнтр ураджаў сваімі памерамі і архітэктурным стылем — стварыць нешта падобнае жанчынам відавочна было не па сілах. Будынак узмоцнена засцерагалі: людзі ў брані, узброеныя да зубоў, неслі службу побач з разнастайнымі ахоўнымі механізмамі. Армія не прарвецца.

Лінда падверглі самай дбайнай праверцы — само існаванне новага свету залежала ад нармальнага функцыянавання Рэпрадуктыўных цэнтраў.

— З вамі ўсё добра? — удакладніў афіцэр Службы бяспекі, скануючы твар Лінда.

— Неявікае ператамленне, — запэўніў Лінд і нечакана злавіў сябе на думцы: а ці не страціла грамадства нешта базавое? Каштоўнасць, якую нельга апісаць словамі?

— Мы можам запрасіць іншага майстра.

— Не варта, я спраўлюся.

У Рэпрадуктыўны цэнтр Лінд, які атрымаў аднаразовы пластыкавы прорыск і герметычны камбінезон, увайшоў сам. Яго сустрэлі яркае халоднае святло, стэрыльнасць аперацыйнай і татальны відэакантроль. Рухацца прапаноўвалі па электроннай страле, якая загаралася на падлозе праз кожныя тры метры.

Цэнтр кіравання Рэпрадуктыўным цэнтрам нагадваў джунглі — абсталявання і разнастайных кабеляў аказалася столькі, што паміж імі нават не заўсёды можна было праціснуцца.

Лінд адкрыў інструментальны чамаданчык, вывудзіў неабходныя гаджэты і пры дапамозе нейтрашунта падключыўся да штучнага інтэлекту. На тое, каб знайсці памылку, спатрэбіўся час. Затое галава цалкам вызвалілася ад сумненняў. Лінду падбалася мець справу з лічбамі. Яны былі такімі мужчынскімі.

Скончыўшы, задаволены Лінд запусціў праграму праверкі. Тэспіраванне звычайна працягвалася некалькіх хвілін — у залежнасці ад аб’ёму інфармацыйнага пласта, які задзейнічалі. На працягу гэтага часу інжынер будзе прадастаўлены самому сабе.

Нечакана Лінду захацелася зазірнуць у святая святых — у Інкубатар. Пра тое, як

Мама

Навукова-фантастычнае апавяданне

нараджаецца новае жыццё, Лінд, як і пераважная большасць астатніх грамадзян, ведаў толькі па чутках. Інфармацыя пра біяінжынерны генезіс не распаўсюджвалася. Служба Захавання Сацыяльнай Раўнавагі пільна сачыла за гэтым.

Іншага шансу можа і не прадставіцца.

Падпарадкоўваючыся імпульсу, Лінд дакрануўся да сэнсарнай клавіатуры. Праграма абароны штучнага інтэлекту была тыповай, з нязначнай мадыфікацыяй. Калі ведаць алгарытм, цяжасцей не ўзнікне. Алгарытм Лінд ведаў. У яго абавязкі ўваходзіла, у тым ліку, і распрацоўка гэтых самых алгарытмаў.

Перш-наперш патрабавалася зацyklіць камеры відэаназірання ўнутры Цэнтра кіравання. Затым расціснуць ахоўны контур і зрабіць так, каб штучны інтэлект успрыняў новага карыстальніка як частку самога сабе.

Цяжэй аказалася разабрацца, што за што адказвае ў пазітронным мозгу. Лінд даў рады — з яго талентамі было б дзіўна, калі б штучны інтэлект узяў трывогу. Аднак страх выкрыцця ўсё-такі прысутнічаў: не кожны дзень ідзеш супраць волі СЗСР.

Лінд, які чакаў убачыць нешта накшталт біяжэле або бялковага булёну, збянтэжыўся: ні цыстэрнаў з зыходным будаўнічым матэрыялам, ні індывідуальных інкубаторных камер не мелася. Асноўную частку будынка займаў куб, які, падобна да дзікабразы, быў абтыканы трубаў рознага дыяметра і разнастайнай расфарбоўкі. Трубы заканчваліся вузлавымі размеркавальнікамі, у якіх варушыліся андройды і мнагарукія рабатоіды. Пнеўмавазкі толькі разгружаліся.

На запыт аб характары грузу штучны інтэлект выдаў доўгі пералік элементаў прыроднага і штучнага паходжання. Лінд не быў хімікам, аднак сякія-такія з іх ведаў, — сінтэтыка, абсалютна непатрэбная чалавечаму арганізму. І нават шкодная.

Гэта распаліла ў Ліндзе цікаўнасць. Ён не без намаганняў пракраўся ўнутр куба. І ўжо самыя першыя кадры шакіравалі інжынера: залітае штучным святлом памяшканне напаўнялі чалавечыя целы. Бязрукія і бязногія. Адзінага дазволенага кававяга адцення. З пазбаўленымі валасоў галавамі.

Целы належалі дарослым асобінам. Але не сінтэтычным. Жывым.

Лінд не адразу змог працягнуць.

Кожнае цела, зафіксаванае гнуткімі трымальнікамі, падобна павуцінню, апляталі канектары. Тут былі і нейрашунты, і адводнікі, і гнуткія ін’ектары, і імпульсныя кантралёры, і энергаводы, і воданапаўняльнікі, і тэрмометры, і датчыкі стану арганізма, і псіхакарэкцыйныя накладкі, і змяшальнікі, і тэрмарэгулятары, і пнеўматычныя помпы, і апараты прымусовага сілкавання, і разнастайныя заціскі, і паскаральнікі кровазвароту. А яшчэ такія, пра каторыя Лінд не меў уяўлення.

Інжынер зажмурыўся і павольна палічыў пра сябе да дзесяці. Расплюшчыў вочы, але жудасная карціна нікуды не дзелася. Яшчэ і дапоўнілася дэталімі: жанчыны былі...

...лічарукімі.

Ніякіх сумневаў: брыдкія, шарападобныя, з віслымі грудзьмі, іх шматкроць паказвалі на лекцыях па гісторыі Цёмных стагоддзяў. Лінд адчуў, як знутры пачынае падымацца ванітнае агіда. Да чаго ж пачварнае відовішча...

Яснасць свядомасці вярнулася, здавалася, праз вечнасць. Арганізм перастаў бунтаваць, і Лінд здолеў адзначыць і іншыя дэталі. Куб аказваўся падзелены на тры часткі, пазначаныя як «Апладненне», «Выношванне», «Канчатковы прадукт». Эмбрыёны выцягваліся з целаў і змяшчаліся ў кантэйнеры, якія нагадвалі саркафагі. Да поўнага паспявання.

Лінд аблізаў перасохлыя вусны. Спыніцца б, заместці сляды, зноў жыць ранейшым, поўным задавальненняў жыццём...

Дрыготкія пальцы самі па сабе ўвялі новую каманду. На лбе кожнай жанчыны віўся змейкай чорны лічбалітарны код. Лінд машынальна дакрануўся да дакладна такога ж на сваім левым перадплеччы. Ідэнтыфікатар Рэпрадуктыўнага цэнтра і асабісты нумар.

Мозг абпаліла — атрымліваецца, увесць гэты час Айцы падманвалі ўласных грамадзян?

Штучны інтэлект па-ранейшаму паводзіў сябе так, як быццам нічога не адбылося. Вытворчасць не спынялася ні на хвіліну.

Лінд, сам не ведаючы навошта, увёў у радок пошуку ўласны лічбалітарны код. Ужо праз імгненне тэлеметрыя змянілася — з усіх манітораў на інжынера глядзела выматаная дашчэнтэ жанчына. «Адпрацаванасць рэсурсу — 98,02 %», — значылася ў памяці штучнага інтэлекту.

Меўся і яшчэ адзін запіс. Такі ж аб’яваквы і чэрствы — машынная канстатацыя факта.

«Падлягае ўтылізацыі».

Лінд узяў буйны план твару жанчыны. Нават цяпер ён захоўваў прыгажосць, уласцівую толькі таму, што створана жывой прыродай. Руку Лінда нібыта абпаліла — ён са здзіўленнем усвядоміў, што плача. З самых глыбін падсвядомасці ўсплыў найбольш дарагі для любой жывой істоты вобраз.

— Мама...

Лінд і сам не заўважаў, як стаў глядзець на свет зусім іншымі вачыма.

Айцы, як ні стараліся, так і не змаглі вытрузіць са свядомасці базавы код быцця. Не мела значэння, якімі матывамі яны кіраваліся. Важна было толькі тое, што святкаваць перамогу гэтыя бастарды паспяваліся.

Лінд правёў рукой па экране. Жанчына, нібыта адчуўшы дотык, тузанулася і пагладзела прама ў аб’ектў камеры відэаназірання. Лінд, які чакаў убачыць у вачах жанчыны цяжар і невыносны боль, здзівіўся шчырай радасці, якая напаўняла яе позірк.

Сапраўды, толькі хворы розум мог такое ўчыніць з жанчынай. І пасля бессаромна хлусіць, сцвярджаючы, быццам частка лепш за цэлае. Лінд бачыў, што безыменнай жанчыне падабаецца быць маці. І нават жорсткі сурагат гэтага самага мацярынства не мог прымусіць яе пайсці супраць уласнай натуры.

Кальнуў напамін пра тое, што Лінд не можа заставацца ў Цэнтры кіравання бясконца — рана ці позна інжынера пачнуць шукаць. Зробіць гэта штучны інтэлект або жывыя людзі, не мела аніякага значэння. Лінд растанецца з маці. Страціць яе назаўжды...

Лінд зусім не здзівіўся, калі злавіў сябе на думцы, што не хоча вяртацца. Інжынера жахала зусім не верагоднасць расстання са звыклым светам і не думка пра псіхакарэкцыю, пасля якой ад яго цяперашняй асобы не застанецца нават адзнакі ў архіве Службы Захавання Сацыяльнай Раўнавагі. Інжынер баяўся застацца падробкай. Абесчалавечаным гамункулам.

Штучнага дотыку ў штучным свеце было недастаткова. Аднак пракрасціся непасрэдна ў куб Лінду не наканава: перыметр аказваўся герметычным, а памер труб не дазваляў прапаўзіць па іх нават дзіцяці. Да таго ж у трубах несумненна ўстаноўлены фільтры...

Часам з сітуацыі ёсць усяго толькі адзін выхад. Лінд сутыкнуўся менавіта з такім выпадкам.

— Прабач, мама, — інжынер цяжка ўздыхнуў і непаслухмянай рукой набраў на сэнсарнай клавіатуры неабходную каманду.

З берагоў быліннага Дуная

Цікавасць да беларускай мовы ў замежных лінгвістаў стала выцяляцца толькі ў самым пачатку XX стагоддзя. Найбольшых поспехаў у галіне беларусістыкі еўрапейскія навукоўцы дасягнулі пасля Другой сусветнай вайны. І ў ліку першых, хто ў другой палове XX ст. у навуковых працах стаў шырока выкарыстоўваць беларускамоўны матэрыял, найперш старажытнага перыяду, быў прафесар Андраш Золтан, які ў 1990-я гады распрацаваў працу Венгерскай асацыяцыі беларусістаў.

Вытокі навуковых зацікаўленняў

Нарадзіўся Андраш Золтан 25 снежня 1949 г. у горадзе Шопран поблізу возера Нойзідлер у сям’і лютэранскага пастара і настаўніцы. З 1974 г., пасля заканчэння аддзялення рускай і польскай філалогіі Будапешцкага ўніверсітэта, працаваў на кафедры рускай мовы — асістэнтам, ад’юнктам, дацэнтам. У 1991 г. узначаліў наваствораную кафедру ўсходнеславянскай і балтыйскай філалогіі, дзе пасля прыезду ў Будапешт у 1994 годзе дацэнта Брэскага дзяржаўнага ўніверсітэта Мікалая Аляхновіча пачалі актыўна распрацоўвацца і асобныя праблемы беларускага мовазнаўства. З 2003 г. загадваў кафедрай украінскай філалогіі і адначасова заставаўся ў складзе кафедры ўсходнеславянскай і балтыйскай філалогіі.

Аўтар каля 300 публікацый, сярод якіх 26 кніг, напісаных асабіста і ў суаўтарстве. Прыярытэтныя кірункі ў навуковай дзейнасці — польска-ўкраінска-беларуска-рускія моўныя і культурныя кантакты, сярэднявечныя канцылярскія мовы ўсходніх славян, пытанні гістарычнай лексікалогіі, этымалогіі і словаўтварэння ўсходнеславянскіх моў, славянскія запазычаныя ў венгерскай мове, бібліяграфія і гісторыя славянскага мовазнаўства ў Венгрыі...

Удзельнічаў у рабоце міжнародных з’ездаў славістаў у Кіеве (1983), Сафіі (1988), Браціславе (1993), Кракаве (1998), Любляне (2003), Мінску (2013), Бялградзе (2018), выступаў з дакладамі на міжнародных кангрэсах беларусістаў і ўкраінстаў, Гарэцкіх чытаннях, розных навуковых канферэнцыях (Мінск, Гродна, Брэст, Вільнюс, Масква і інш.).

Закончыў завочную аспірантуру на кафедры рускай мовы Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя М. Ламаносава, дзе ў 1984 г. абараніў кандыдацкую дысертацыю «Заходнеруска-велікарускія моўныя кантакты ў галіне лексікі ў XV ст. (Да пытання аб заходняй традыцыі ў дзелявым пісьменстве Маскоўскай Русі)», навуковым кіраўніком якой быў прафесар Б. Успенскі. Менавіта дзякуючы навуковым ідэям свайго настаўніка Андраш Золтан зацікавіўся не зусім звыклай для тагачаснага савецкага мовазнаўства праблемай — уплывам заходнерускай (чытай: старабеларускай, стараўкраінскай) мовы на старарускую, роля якой у міжмоўных кантактах усходніх славян да гэтага ледзь не абсалютызавалася. На прыкладзе функцыянавання заходнерусізмаў *господар*, *(г)осподарство*, *лекагос*, *отщепенец*, *крыж* і інш. венгерскі лінгвіст засведчыў ажыўлены культурны абмен паміж Заходняй і Маскоўскай Руссю ў сярэдзіне XV ст., у выніку якога ў дзелявую мову Маскоўскай дзяржавы ўжо ў гэты ранні перыяд прыйшла зусім паказальная колькасць

Андраш Золтан.

заходнерускіх лексічных элементаў. На думку Андраша Золтана, перадгісторыя слоў *государь* і *государство* пераконвае, што вывучэнне заходнерускай дзелявой мовы мае вялікае значэнне для гісторыі рускай лексікі, у асобных выпадках нават большае, чым для гісторыі ўкраінскай або беларускай лексікі.

Ужо ў першых артыкулах даследчык звярнуў увагу на канкрэтныя факты лексічнага ўзаемаўплыву розных славянскіх моў у старажытныя часы. Зацікаўленасць старабеларускім пісьменствам прывяла А. Золтана да аднаго з найменш даследаваных помнікаў XVI ст. — «Гісторыі аб Атыле, каралі вугорскім». На працягу апошніх трыццаці гадоў у венгерскім, расійскім, польскім і беларускім навуковым друку з’явілася некалькі дзясяткаў грунтоўных артыкулаў і матэрыялаў розных канферэнцый, прысвечаных асобным аспектам даследавання гэтага арыгінальнага тэксту.

Атыла і пра яго

Першыя згадкі пра «Гісторыю аб Атыле» адносяцца да 1846 г., калі вядомы філолаг-славіст, гісторык і пісьменнік XIX ст. Восіп Бадзянскі паведаміў пра знаходку ў бібліятэцы графаў Рачынскіх у Познані (Польшча) аб’ёмнага рукапісу за нумарам 94 з 344 аркушаў, у складзе якога і былі рыцарскія аповесці пра Трышчана, Баву і Атылу. Гэты зборнік дэталёва апісаў Аляксандр Брукнер у 1886 г. Ён жа і вызначыў крыніцу ананімнага старабеларускага рукапіснага перакладу «Гісторыі аб Атыле» — польскі друкаваны пераклад Цыпрыяна Базыліка «*Historia spraw Atyle Krola Wegierskiego*» (Кракаў, 1574) з лацінамоўнага твора «*Athila*» венгерскага гуманіста Міклаша Олаха (Nicolaus Olahus, 1493—1568), які быў напісаны ў 1538 г. у Базелі як своеасаблівы фрагмент-устаўка ў вялікай працы Антонія Банфіні па венгерскай гісторыі. Нягледзячы на тое, што лацінскі тэкст твора М. Олаха перавыдаваўся ў Венгрыі некалькі разоў, венгерскі пераклад яго быў апублікаваны толькі ў 1977 г. — прыкладна праз 400 гадоў пасля польскага выдання і ўзнікнення старабеларускага рукапіснага перакладу. Старабеларускі тэкст поўнасю быў надрукаваны А. Весялоўскім у 1888 г., усе наступныя выданні ажыццяўляліся на аснове гэтай публікацыі. Аднак у беларусістыцы склалася парадасальная сітуацыя: калі мове рыцарскіх аповесцей пра Трышчана і Баву прысвечана спецыяльная манаграфія (1979) польскай даследчыцы Т. Ясінскай-Соха і артыкулы ў розных энцыклапедычных выданнях (у тым ліку і ў энцыклапедыі «Беларуская мова»), то «Гісторыя аб Атыле» толькі згадваецца ў агульных працах па гісторыі беларускай літаратурнай мовы. Па словах А. Золтана, «складаецца ўражанне, нібы і самі беларускія мовазнаўцы лічылі «Гісторыю аб Атыле» нейкім другарадным, малахарактэрным помнікам старабеларускай мовы апошняй трэці XVI ст.».

Праз 100 гадоў пасля публікацыі А. Весялоўскага старабеларускі тэкст «Гісторыі аб Атыле» выдаў украінскі навуковец В. Мікітась (Украінска літаратура XIV—XVI стст. Київ: Наукова думка, 1988, с. 396 — 441). Андраш Золтан падрабязна аналізуе лінгвістычна значныя адхіленні ў выданні помніка А. Весялоўскім і В. Мікітасем. Так, у рукапісе і выданні А. Весялоўскага назіраюцца, напрыклад, такія разыходжанні: *розные — разные, в шатрох — в шатрах, паметки — памети, король — кроль, швабом — швабам, огретую — согретую, заховали — доховали, поки — коли, звичаю — обычаю* і інш. У выданні А. Весялоўскага ёсць пропускі асобных слоў і нават цэлых радкоў. Яшчэ далей пайшоў сучасны ўкраінскі інтэрпрэтатар старабеларускага помніка В. Мікітась, які не толькі паўтарыў усе няправільнасці А. Весялоўскага, але і ўкраінізаваў арфаграфію тэкстаў, адвольна рэканструяваў (зразумела, на карысць украінскай мовы) прапушчаныя перакладчыкам словы. Параўнаем: *умислил на... спокойный живот вести* (у А. Весялоўскага) — *умислив на (дали) спокойный живот вести; абы ся его люд за твоим... поленшыл — абы ся его люд за твоим (панованнем) полиншиш; утекъ до Кгрэцыи до Гонорыуса цесара... своего — утік до Кгрэції, до Гоноруса, цесаря, (діда) своего і г. д.* Як з іроніяй зазначае Андраш Золтан, «усе «рэканструкцыі» В. Л. Мікітаса зроблены наўгад, прычым дакладнасць пападання ў яго роўная нулю». Такім чынам, з двух вядомых выданняў старабеларускай «Гісторыі аб Атыле» ніводнае не вытрымлівае навуковых патрабаванняў. Толькі трэцяе выданне помніка, зробленае Андрашам Золтанам, адпавядае ўсім самым строгім патрабаванням тэксталагіі і палеаграфіі.

Гэтае выданне (Золтан А. «*Athila*» М. Олаха ў польскім і беларускім перакладах XVI стагоддзя. *Nyiregyháza*, 2004) — самая грунтоўная праца венгерскага славіста. У кнізе прааналізаваны лексічны склад помніка на ўзроўні такіх асобных слоў і словазлучэнняў, як *бусел, хорошии, одерживать/одержать победу, брать/взять верх* і іншых, таксама вызначаны адметнасці ўплыву польскага тэксту на старабеларускі пераклад, выяўлены і прапанаваны навукова абгрунтаваныя рэканструкцыі асобных фрагментаў. І, што самае адметнае, прыведзены факсімільныя тэксты і транслітарацыі: а) старабеларускага перакладу па рукапісе № 94 з бібліятэкі Рачынскіх у Познані; б) польскага тэксту па экзэмпляры кракаўскага выдання 1574 г. з бібліятэкі Польскай Акадэміі навук у Курніку; в) транслітараваных і паралельна размешчаных старабеларускага і польскага тэкстаў з указаннем найважнейшых адступленняў ад лацінскага арыгінала. Адзначу таксама, што ў кнізе падаецца вычарпальная бібліяграфія работ венгерскіх, беларускіх, польскіх і іншых даследчыкаў, у якіх у той ці іншай ступені аналізуецца адметнасці «Гісторыі аб Атыле».

Мост паміж мовамі

Андраш Золтан па-ранейшаму знаходзіцца на пярэднім краі лінгвістычных падзей Беларусі. Фактычна штогод вучоны выступае з дакладамі на найважнейшых навуковых канферэнцыях, якія праводзяцца ў розных вышэйшых навуковых установах. Так, у чэрвені 2004 г. Андраш Золтан з дакладам «Слова ораш і орашец ‘велікан’ у старабеларускай «Аповесці аб Трышчане» выступіў на IV Міжнароднай навуковай канферэнцыі «Мовы ў Вялікім Княстве Літоўскім і краінах Цэнтральнай і Усходняй Еўропы: традыцыі і пераемнасць», якую на базе Брэскага

дзяржаўнага ўніверсітэта арганізавалі і правялі кафедры гісторыі беларускай мовы БрДУ і БДУ, кафедры ўсходнеславянскай і балтыйскай філалогіі Будапешцкага ўніверсітэта імя Л. Этвеша. Першыя тры канферэнцыі гэтай тэматыкі былі праведзены ў Венгры дзякуючы менавіта доктару філалогіі прафесару Андрашу Золтану. У чэрвені 2005 года ён выступіў з дакладам «Венгерска-польска-беларускія моўныя і культурныя сувязі перыяду Стэфана Баторыя» на міжнароднай канферэнцыі, прысвечанай польска-беларускім культурным, літаратурным і моўным сувязям, у лістападзе 2006 года даклад «Венгерска-старабеларускія фразеалагічныя паралелі» стаў прадметам ажыўленай дыскусіі на V Міжнароднай канферэнцыі «Мова — літаратура — культура», прысвечанай 80-годдзю з дня нараджэння прафесара Льва Шакуна.

Плённыя сувязі з беларускімі мовазнаўцамі, назапашаныя шматгадовы вопыт выкладання беларускай мовы і культуры ў Будапешцкім універсітэце імя Лоранда Этвеша дазволілі выхаванцам Андраша Золтана пад яго навуковым кіраўніцтвам падрыхтаваць аб’ёмную кнігу «Дзесяць сустрэч з Беларуссю» (Будапешт, 2006) — арыгінальны падручнік па беларускай мове для студэнтаў-вугорцаў. Аўтары працы — дацэнт кафедры гісторыі беларускай мовы і дыялекталогіі Брэскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна, выкладчык беларускай мовы ў Будапешцкім універсітэце Ларыса Станкевіч і студэнтка Жужа Каткіч — праз тэматычныя раздзелы «Беларусь», «Беларускія дзяржаўныя сімвалы», «Славутыя людзі Беларусі», «Беларускія традыцыі, звычаі» і інш. знаёмяць навуэнцаў з асаблівасцямі фанетыкі, словазмянення, граматычнымі нормамі, лексікай і фразеалогіяй беларускай мовы. Навукова-папулярны стыль выкладу матэрыялу, як адзначае ў рэцэнзіі на кнігу Марыя Новік, дазваляе не толькі даступна падаць інфармацыю ў цэлым пра Беларусь, але і паказаць рытма-меладычную аснову беларускай мовы, яе поліфанічнасць на матэрыяле мастацкіх твораў слынных майстроў слова.

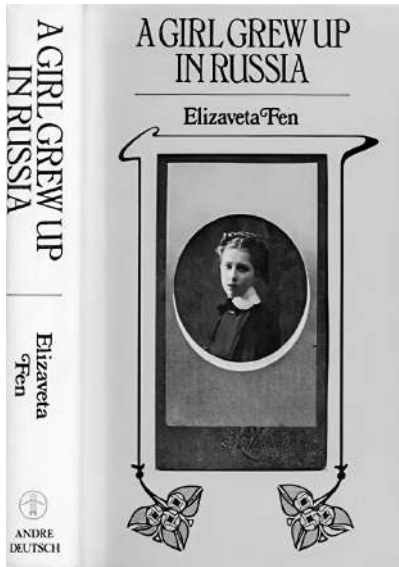
Падчас згаданай канферэнцыі А. Золтан выступіў з дакладам аб некаторых лексічных асаблівасцях «Гісторыі аб Трышчане» з таго ж Пазнанскага зборніка XVI ст. На сёння па тэматыцы старабеларускіх рыцарскіх аповесцей-раманаў ім апублікавана некалькі дзясяткаў навуковых прац. Вучоным з берагоў Дуная рыхтуецца вялікая абагульняльная кніга аб гэтых перакладных творах з Пазнанскага зборніка. І няма сумнення, што яна стане ўнікальнай работай, выкананай у найлепшых традыцыях славянскай навуцы, працай даследчыка, улюбёнага ў гісторыю як сваёй краіны, так і ўсёй славяншчыны.

Актыўная навукова-педагагічная і грамадская дзейнасць Андраша Золтана выявілася і ў пашырэнні навуковых даследаванняў па беларусістыцы сярод вучоных з розных цэнтраў Венгрыі. Акрамя Будапешцкага ўніверсітэта, беларусазнаўчыя работы з’явіліся ў вышэйшых навуковых установах гарадоў Сегед, Дэбрэцэн, Нірэдзьхазы, Печ, Самбатхей і інш. Запатрабаванымі ў венгерскіх навукоўцаў сталі слоўнікі, манаграфіі, падручнікі і вучэбныя дапаможнікі беларускіх аўтараў, з’явіліся пераклады і ўзаемапераклады паэзіі і прозы. Як і ў часы Вялікага Княства Літоўскага, Беларусь пачынае займаць свой «пачэсны пасад» у сям’і еўрапейскіх народаў. І ў гэтым бачыцца неацэнная заслуга Андраша Золтана — надзейнага сябра-мовазнаўцы з берагоў быліннага Дуная.

Зіновій ПРЫГОДЗІЧ

Думка і пачуцці ў прыгожай форме

83 гады ўмясціла жыццё Лізаветы Фен. Нарадзілася ў 1900 годзе. Пайшла ў лепшы свет у 1983-м... Равесніца XX стагоддзя. Письменніца, якая карэннямі, праз прашчур, сваёй радаслоўнай звязана з Беларуссю.

*О, если б в блеске дня,
со снежной пеленою,
Без боли, без следа, как тает снег
весною,
Растаяла моя печальная любовь!*

Атрымаць такую адзнаку ад знакамітага прафесара-літаратуразнаўца — дарагога каштэ. Як знакаміты вучоны аказаўся ў Адэсе?.. Відаць, па той жа прычыне, што і сама юная паэтка: удзякаў ад бальшавіцкага гневу... Дзмітрый Мікалаевіч Аўсянніка-Кулікоўскі ў 1913—1918 гг. быў адным з рэдактараў часопіса «Вестник Европы». Літаратуразнаўца лічыў, што першакрыніца мастацкага мыслення — мова з яе вобразаў і актам прадудуцтва. Быў перакананы, што ў мастацтве выявіўся агульны для мыслення прынацып эканоміі сіл. Падзяляў мастацтва на вобразныя (скульптура, жывапіс, вобразная паэзія) і лірычныя (музыка, архітэктура, моўная лірыка). Розніца паміж імі — псіхалагічная. Па яго меркаванні, уздзеянне вобразнага мастацтва ў асноўным інтэлектуальнае (разуменне), а ў аснове лірычных мастацтваў — «лірычная эмоцыя», якая ствараецца рытмам, што складаецца ў моўнай лірыцы з гукавога рытму і рытму думак, пачуццяў... Відаць, нешта з гэтых перакананняў Дзмітрый Мікалаевіч перадаў і маладой паэтэсе...

А ў 1924 годзе, калі юны аўтар паспрабавала надрукаваць свае вершы, у Дзяржвыдае адгукнуліся наступным чынам: «Тон вершаў дужа песімістычны. Ад савецкай жанчыны мы чакаем бадзёрасці і веры ў свайго таварыша мужчыну». 1920-я гады сцвярджалі сваю

паэзію. Дзям'ян Бедны, Уладзімір Маякоўскі, Мікалай Ціханаў... Так, заставалася яшчэ месца і для іншых паэтаў. Але ўсё меней і меней было таго месца.

...Калі меркаваць па аповесці «Сустрэчны» (і лічыць яе аўтабіяграфічнай), то на пачатку 1920-х Лідзія вярнулася на Магілёўшчыну. Маці там не заспела. Сяляне з суседняй вёскі (свае такога зрабіць не маглі, бо жылі з мясцовымі панамі ў згодзе) у памкненні да «справядлівасці» падпалілі маёнтак. «...Ноч была сырая, бязветраная, дажджлівая, сапраўдная сакавіцкая ноч. Пажар не распаўсюдзіўся. Абгарэлі толькі сцены звонку, рамы вокнаў, дзверы. Але катастрофа была такой нечаканай для маёй маці, яе давер настолькі трывалы, розум яе, захоплены прымхамі старога часу, так узбуджаны, што яе разважлівасць, крохкія раўнавагі паміж жывёльнай тупасцю і бяздумнасцю, не вытрымалі выпрабаванняў. Вечна дрыготкая, трапяткая стрэлка схілілася ў бок вар'яцтва. Бяда заспела маці ў час сну, яна да смерці перапужалася, падумала, што яе жадаюць забіць. Зусім не ўсведамляла сабе, хто і навошта гэта хоча зрабіць. У адной начной кашулі і босая мама выскачыла ў акно. І з разлашмачымі валасамі шэсць вёрст бегла да горада па снезе і калюжынах. Падала, уставала, хавалася ад мяркуюмай пагоні, пакуль яе не падабралі расчудленыя гараджане. Раніцай знайшлі доктара, які перавёз яе ў бальніцу, дзе яна праяжжала паўтара месяца. Перанесла яшчэ і запаленне лёгкіх у надзвычай вострай форме. Хвароба пакінула наступствы, таксама — велізарны стрэс <...>. Яна памерла праз паўгода ў бальніцы для тых, хто страціў розум, у той час, як я, далёка на поўдні, адрэзаная ад роднай старонкі пастаяннымі зменамі ўлады, не атрымлівала ніякіх вестак, не здагадалася ні пра яе смерць, ні пра іншыя няшчасці, што напаткалі нашу сям'ю. Калі я даведалася пра ўсё, нікому ўжо нельга было дапамагчы. Лёс брата невядомы мне і да гэтай пары...»

Вярнуўшыся на Магілёўшчыну, у родны маёнтак, наколькі магла, пры дапамозе «сваіх» сялян нешта адрамантавала. Знайшла ў чужых людзей хворую родную цётку і прывезла да сябе... Працягвала пісаць. Адрасам напісання «зімовага эскіза» «Сустрэчны» і з'яўляецца Магілёў-на-Дняпры (так у тэксце аповесці). І дата: «14 лістапада 1921 г. — 25 студзеня 1922 г.»

У наступныя гады Лідзія працуе сакратаром і перакладчыцай у Маскоўскай канторы англа-амерыканскай місіі для дапамогі галодным у Савецкім Саюзе.

Працягвае пісаць. У дадатак да раней створанага рамана «Дзённік маленькай жанчыны» (1917—1918) — яшчэ два важныя ў яе біяграфіі творы: «Сёмы вальс Шапэна» і «Першая і апошняя». Яны ніяк не ўпісаліся ў фармат новай савецкай літаратуры, якая рашуча разбурала ранейшыя ўяўленні пра мастацтва. І, зразумела, нідзе не маглі быць надрукаванымі...

У верасні 1925 года савецкая ўлада дазволіла Лідзіі Жыбурт-Жыбуртовіч выехаць на некаторы час у Англію, дзе маладая жанчына атрымала працу перакладчыка ў рускім камерцыйным прадпрыемстве. У 1929 годзе наша зямлячка выйшла замуж за англічаніна. І засталася назавсёды ў Англіі.

*Нет! Муки ревности, глухой
и затаённой,
Неверность страсти, лживой
и превратной,
И боль любви, ушедшей безвозвратно,
Ничто — пред горечью любви
неутолённой!*

*И близкие уста с изгибами печали,
Чьи поцелуи были неустанны,
Увы! не так мучительно желанны,
Как те, которых мы не целовали, —*

гэты верш Лідзія напісала ў ліпені 1923 года яшчэ ў Магілёве. Пасля 1924 года да паэзіі письменніца ўжо не звярталася. Але на гэтым літаратурным шляху дарогі не завяршыліся. У 1930-я гады Лідзія пачынае выступаць пад псеўданімам Лізавета Фен як перакладчыца рускай прозы. Спярша — у перыёдыцы, а пасля — і ў кніжных выданнях. У двух тамах па-англійску выходзяць перакладзеныя Лізавета Фен апавяданні Міхаіла Зошчанкі (у 1940 і 1942 гадах). У 1943—1974 гг. у Англіі пабачылі свет перакладзеныя Л. Фен апавяданні А. П. Чэхава, раман Ю. Бондарова «Цішыня», анталогія з 20 апавяданняў савецкіх письменнікаў.

Ураджэнка Магілёўшчыны — і аўтар арыгінальных кніг: рамана на англійскай мове «*Rising tide*» (1936), трохтомніка ўспамінаў пра жыццё ў Расіі (кнігі выйшлі ў 1961, 1970 і 1973 гадах). Памерла Лізавета Фен у 1983 годзе. І творчы, і жыццёвы яе лёс мала вядомы ў Расіі, Беларусі. Мажліва, нешта яшчэ ўдасца раскрыць у біяграфіі цікавай пісьменніцы. Добра было б вярнуць у Беларусь, Расію яе мастацкія і дакументальныя, мемуарныя тэксты. Найперш, зразумела, успаміны. Магчыма, у нечым яны стануць карыснай крыніцай праўды пра пачатак няпростага XX стагоддзя.

Мікола БЕРЛЕЖ

Карціны Абрама Маневіча

былі даспадобы Эйнштэйну

Ураджэнец Магілёўшчыны, дакладней — Мсціслава, Абрам Маневіч, чый 140-гадовы юбілей можна сёлета адзначаць адразу ў некалькіх краінах, завяршыў свой жыццёвы шлях у Злучаных Штатах Амерыкі.

Нарадзіўся А. Маневіч у 1881 годзе. Да 20 гадоў жыў у звычайнай патрыярхальнай яўрэйскай сям'і. З самага маленьства праявіў мастацкія здольнасці. Бацькі аддалі Абрама ў навучанне да маляра. Пасля малады чалавек паехаў у Кіеў, дзе паступіў у мастацкае вучылішча. У той самы час у Кіеве вучыліся будучыя слаўтасці Казімір Малевіч і Вітольд Бялыніцкі-Біруля, жыццё і творчасць якіх звязаны з Беларуссю.

Закончыўшы вучылішча, Абрам паехаў на вучобу ў мастацкую акадэмію ў Мюнхен. Закончыў яе ў 2007 годзе. Свае першыя работы малады мастак стварыў у стылі мюнхенска-венскага кірунку мадэрнізму. У 1913 годзе ў Парыжы, у галерэі Поля Дзюрана-Руэля, прайшла першая персанальная выстаўка нашага земляка з Мсціслава. Яна і замацавала за Маневічам амплуа мастака-мадэрніста. Поль Дзюран-Руэль быў адным з першых французскіх калекцыянераў, хто аказаў фінансавую падтрымку мастакам і арганізоўваў

Нацюрморт Абрама Маневіча.

іх персанальныя выстаўкі. Гэта менавіта ён яшчэ ў 1886 годзе арганізаваў у ЗША выстаўку, дзякуючы якой афіцыйнае прызнанне ў Амерыцы атрымалі Манэ, Дэга, Рэнуар, Сіслей, іншыя імпрэсіяністы...

Пасля Абрам Маневіч спрабаваў працаваць у стылі кубізму. І гэта прывяло мастака да ўласнай выяўленчай манеры.

У 1919 годзе ва Украіне, у Трыполлі, быў забіты яго сын — камсамолец-актывіст. Некаторы час сям'я Маневічаў жыла ў Мінску. Але ў 1922 годзе мастак разам з жонкай і дачкою пакідае Беларусь. Спярша Маневічы жывуць у Вялікабрытаніі, у Лондане. Пасля пераязджаюць у ЗША. Там і пражыў Абрам Маневіч да самай смерці ў 1942 годзе.

Трэба заўважыць, што ўраджэнец Мсціслава быў досыць вядомым творцам у асяроддзі не толькі яўрэйскай мастацкай інтэлігенцыі, але і ўвогуле ў ЗША. У ліку людзей, якім падабаліся партрэты, пейзажы Маневіча, быў і легендарны вучоны-фізік, лаўрэат Нобелеўскай прэміі па фізіцы 1921 года Альберт Эйнштэйн.

У 2003 годзе ў кіеўскім выдавецтве «Дух і Літара» выйшаў «Альбом рэпрадукцый» Абрама Маневіча, чый юбілей нельга абмінуць сёлета і ў Беларусі.

Кастусь ЛЕШНІЦА

«Ты толькі, дружа, прычакай вясны...»

Што неабходна для таго, каб пісаць вершы? Шмат перажыць і перадумаць, пераадолець незлічоныя перашкоды?.. У творах маладой паэтэсы з Узбекістана Малікі Абідавай, перакладзеных з рускай мовы на беларускую айчыннымі літаратарамі, адлюстраваліся магутны вопыт перажывання, шчырасць і яснасць светаўспрымання, імкненне прыўзняцца над будзённасцю і зазірнуць у тонкія сферы быцця. Маліку хвалюе ўсё, што яна бачыць навокал, з чым сутыкаецца ў жыцці, пра што чытае. Героі кніг натхняюць паэтэсу на глыбокае пераасэнсаванне і філасофскі роздум. Часам яна прыходзіць да нечаканых высноў, арыгінальных метафар, непрадказальных сюжэтных паваротаў. Паэтэса гутарыць з чытачом, запрашае яго раздзяліць з ёю захапленне шматграннасцю свету і чалавечых пачуццяў.

Маліка АБІДАВА

«На фронце Заходнім няма перамен»

Я верыў, матуля: ідэал — несмяротны
І верыў, што тут, на вайне, я змагу
Адолець чужынцаў, як буду ахвотны,
І лёс я стварыць сам сабе памагу.

Матуля, ты ведаеш, як памыліўся
І як не меў рацыі любы твой сын?
З крывёю і потам мой аркушык зліўся,
А я — ад гульні ў самых смелых мужчын.

Я бачыў тут смерць, о мая дарагая...
І тут — толькі боль у плоці жывой.
Жыццё — беспрасветнае, цемра —
Вайна — не трыумф, але кошт мае свой.

Без літасці ўсе. Ну хіба гэта людзі?
Страшэнная жорсткасць ва ўсёй
І вокліч «Рыхтуйся» прад стрэламі
А як рыхтавацца да ўласнай бяды?!

Жыццё чалавека нібы парцэляна,
Адзін толькі стрэл — і цябе больш няма...
Заплюшчыўшы вочы, угледзіш паляну:
За флёрам смяротным там бачыцца цьма.

І будзе табе тут надзейнай апорай,
Бязмоўным ахоўнікам, братам тваім
І смерці саюзнікам, часам дакорам
Зямля пад нагамі з смуродам чужым.

І бачыў я тых, што ўжо страцілі розум,
І ўзятых да нас у палон ішчадаваў...
Я бачыў знявечаных бітваю грознай!
Ніхто ім цяпла ў скрутны час не даваў...

І бы смеючыся з дачаснае смерці
І з тых, хто памёр, бы жывая мішэнь,
Матуля, на радзё жарту не верце:
«На фронце Заходнім няма перамен»...

Пераклад Пятра ЖАЎНЯРОВІЧА

Журавы

Калючы сівер з поўначы шырот
У вырай гоніць позніх журавоў.
Чаму не можа быць наадварот,
Каб сэрцы саграваць ад маразоў?..

Пакуль глядзеў пад ногі я сабе,
Плылі над галавою журавы.
З зімой сышлося лета ў барацьбе,
Як з бурай лютай — карабель жывы.

І руганы кружлялі нада мной,
Яны няўмольна клікалі зіму.
Іх крыкі адгукаліся тугой,
Што зведала і краты, і турму.

Ды клін раскрой шэрую жуду,
І ціхі спеў люляе туманы:
«Мы вернемся вясною, не бядуі.
Ты толькі, дружа, прычакай вясны».

Пераклад Змітрака КУЗМЕНКІ

Люстэркі

Чаго баяцца? Свет нястрымны
Цаляе ў сэрцы нам наўпрост —
То ў бездань жаху нас абрыне,
То ўчыніць свой крывавы хрост.

Чаго баяцца? Растлумачце!
Чыйго аблічча мне ўнікаць?
Усё, што сее страх, пазначце —
Відушчымі нам варта стаць.

Штодня нас весткі скаланаюць —
Спыняецца чыёсь жыццё,
Бурляць віры, лясы палаюць,
Усё сцякае ў небыццё...

Штодня нас весткі скаланаюць —
Спыняецца чыёсь жыццё,
Бурляць віры, лясы палаюць,
Усё сцякае ў небыццё...

Штодня нас весткі скаланаюць —
Спыняецца чыёсь жыццё,
Бурляць віры, лясы палаюць,
Усё сцякае ў небыццё...

Штодня нас весткі скаланаюць —
Спыняецца чыёсь жыццё,
Бурляць віры, лясы палаюць,
Усё сцякае ў небыццё...

Штодня нас весткі скаланаюць —
Спыняецца чыёсь жыццё,
Бурляць віры, лясы палаюць,
Усё сцякае ў небыццё...

Штодня нас весткі скаланаюць —
Спыняецца чыёсь жыццё,
Бурляць віры, лясы палаюць,
Усё сцякае ў небыццё...

Штодня нас весткі скаланаюць —
Спыняецца чыёсь жыццё,
Бурляць віры, лясы палаюць,
Усё сцякае ў небыццё...

Штодня нас весткі скаланаюць —
Спыняецца чыёсь жыццё,
Бурляць віры, лясы палаюць,
Усё сцякае ў небыццё...

Штодня нас весткі скаланаюць —
Спыняецца чыёсь жыццё,
Бурляць віры, лясы палаюць,
Усё сцякае ў небыццё...

Штодня нас весткі скаланаюць —
Спыняецца чыёсь жыццё,
Бурляць віры, лясы палаюць,
Усё сцякае ў небыццё...

Штодня нас весткі скаланаюць —
Спыняецца чыёсь жыццё,
Бурляць віры, лясы палаюць,
Усё сцякае ў небыццё...

Штодня нас весткі скаланаюць —
Спыняецца чыёсь жыццё,
Бурляць віры, лясы палаюць,
Усё сцякае ў небыццё...

Ты — жыцця маладая ўдава,
Побач сцішыўся распачны лёс.
Ён цябе ішчадаваў, гадаваў,
Ён табе апраўданне прынёс.

І з халоднай тваёй далані,
Пад наглядом поўні сляпой,
Не збаюся нічога ані —
Прыгублю свой апошні напой.

Пераклад Янкі ЛАЙКОВА

Хацеў наўпрост пагутарыць з душой,
Каб вочы ў вочы, без аздоб, прыкрас.
Чакаў з'яўлення зоркі маладой,
Але яна ўзяла ды згасла ўраз.

Жахлівы прывід плёўся да мяне,
Змарнелы ўшчэнт, слабы, закатаваны.
«Ты — душагуб!» — ён з болем кінуў мне,
У плоць была душа яго схавана.

Чакаў, што скажа мне душа мая,
І разам з тым жадаў яе маўчання —
Пакуты, страх, сумненні помніў я
Праз цяжар бессэнсоўны існавання.

Дакор няма глядзеў з вачэй пустых,
Бо жыў я не сваёю галавою.

Дакор няма глядзеў з вачэй пустых,
Бо жыў я не сваёю галавою.

Дакор няма глядзеў з вачэй пустых,
Бо жыў я не сваёю галавою.

Дакор няма глядзеў з вачэй пустых,
Бо жыў я не сваёю галавою.

Дакор няма глядзеў з вачэй пустых,
Бо жыў я не сваёю галавою.

Дакор няма глядзеў з вачэй пустых,
Бо жыў я не сваёю галавою.

Дакор няма глядзеў з вачэй пустых,
Бо жыў я не сваёю галавою.

Дакор няма глядзеў з вачэй пустых,
Бо жыў я не сваёю галавою.

Дакор няма глядзеў з вачэй пустых,
Бо жыў я не сваёю галавою.

Дакор няма глядзеў з вачэй пустых,
Бо жыў я не сваёю галавою.

Дакор няма глядзеў з вачэй пустых,
Бо жыў я не сваёю галавою.

Дакор няма глядзеў з вачэй пустых,
Бо жыў я не сваёю галавою.

Ты ж боль свой пастаў на калені
І рэшткі пустыя кроз

З ашчэпкамi смутку і зморы,
Бясцілле, маркоту, тугу
Адпраў за далёкае мора
І не кажы: «Я слабы, не магу...»

Схавай пад бінты кроў і раны
І інары душы сваёй,
Святлом стань у рэццы туману
І поўняй — парою начной.

Стань цудам. Гаючаю сілай.
Свяці, колькі хопіць жыцця.
Дай марам магутныя крылы
Для шчырага пачуцця.

Разбітае сэрца і мроі
У мастацтва душы пераплаў.
Я знаю: не зніклі героі.
Ты здолееш, ведаю я.

Красуні... Нетаропкі ўзмах іх вей
Хутчэй мішэнь уразіць,
Стварыў іх Бог, ды не скажы: мацней
Той позірк джаліць,

Нашто існуе іх душа? Яна
Як ночы змрок альбо як дзень
Святлом анёльскім ззяе. Ды мана
Ўнутры яе, пажады,
Той позірк джаліць,

Нашто існуе іх душа? Яна
Як ночы змрок альбо як дзень
Святлом анёльскім ззяе. Ды мана
Ўнутры яе, пажады,
Той позірк джаліць,

На іх зямля трымаецца спакон.
Для іх узводзяць п'едэстал...
Яны чаруюць. Адбіраюць сон,
З усмешкаю ўздымаючы бакал.

Натоўп заўжды навокал іх,
Даруе воплескі за кожны ўздых.
Пасля натоўп на іх ідзе вайной,
Любы пралік ім ставячы віной.

Агонь натоўп запаліць ля іх сцен —
Ілжэябры ля вогнішча сядзяць,
І змову супраць хтосьці
З іх пляце...

Не страшна гэтакім:
Ніхто ім не суддзя...

Пераклад Яны БУДОВІЧ

У бязмежжа я клікала тых,
Хто быў блізкі,
У зіхоткую далеч вяла за сабой.
Але блізкасць ператваралася ў пырскі,
І нявартым яе быў той, хто побач са мной.

І вакол заклубіліся здані без твару,
І разгублена я пазірала на іх.
І, як квецень пад ветрам, —
Абляталі палёсткі спадзяванняў маіх.

Я глядзела, не верыла — але паўстала
Ды закрыла мне сонца
І душа птушаняткам падбітым упала,
І здавалася: ссохла крыніца святла.

А навошта ілюзіі?
З попелу вежы...
І ці варта кагосьці цягнуць за сабой,
Каб лунаць, быццам птушка,
У нябёсах бязмежных?

Там не цесна й самой.

Пераклад Наталлі КУЧМЕЛІ

Фота з сайта arlo.spb.ru.

І ў кожным сэрцы блакіту зніч

Міжнародны конкурс на най-
лепшы твор сярод маладых
літаратараў «Першацвет» сёлета
адзначыў свой першы юбілей: спа-
борніцтва адбылося пяты раз. Тра-
дыцыйна на працягу года пачына-
ючыя паэты і прэзідэнт дасылаюць
свае спробы пярэ ў рэдакцыі рэспу-
бліканскіх літаратурных СМІ альбо
сталічнага выдавецтва «Мастацкая
літаратура». Рэдактары рыхтуюць
наілепшыя з твораў да друку, пры
неабходнасці працягваюць з маладымі
аўтарамі, падказваюць, якія вобра-
зы атрымаліся найбольш удалымі,
а над стварэннем якіх яшчэ трэба
пашчыраваць, раіць, дзе можна
знайсці патрэбную інфармацыю
для набывання неабходных ведаў.

І гэта вельмі важна для пачаткоў-
ца: своечасова атрымаць карысную
параду, заўважыць і выправіць маг-
чымыя памылкі і недахопы, каб па-
сля яны не пераходзілі з твора ў твор.
Многія вядомыя, сталыя пісьменнікі
калісьці атрымалі пунцёўку ў літарату-
ру менавіта такім чынам: іх заўважалі
дзякуючы ўдзелу ў тым ці іншым кон-
курсе, запрашалі ў рэдакцыю, дзе ішла
літаратурная вучоба: чытанне твораў
і адразу ж «рэцэнзаванне» іх старэй-
шымі сябрамі па пярэ.

Вынікі сёлетняга спаборніцтва паба-
чылі свет пад вокладкай выдання «Пер-
шацвет» у Выдавецкім доме «Звязда». Тра-
дыцыйна імі сталі дзесяць най-
лепшых прэзідэнтаў і столькі ж паэтаў.
«Адны імёны ўжо траплялі на старон-
кі нашых літаратурных часопісаў “Нё-
ман”, “Полымя”, “Малодосць” і газеты
“Літаратура і мастацтва” (некаторыя
нават не раз, што, безумоўна, сведчыць
пра ўзаемную зацікаўленасць юных ле-
туценных аўтараў і сталых, паважных
выданняў), другія адкрыліся чытачам
літаральна нядаўна — у 2020-м, і гэта
даказвае, што шлях да першага поспеху
не павінен быць доўгім, калі на гэтым
шляху аўтара суправаджае такое шан-
цаванне, якое ёсць не што іншае, як
гатоўнасць і магчымасць зрабіць тое,
на што астатнія яшчэ толькі наважва-
юцца», — зазначае ва ўступным слове
ўкладальнік альманаха Святлана Воці-
нава.

Дарэчы, асаблівасцю сёлетняга,
пятага выпуску альманаха сталі пэў-
ныя змены ў афармленні: цяпер чы-
тачы змогуць не толькі пазнаёміцца
з творамі фіналістаў, але нават і пачуць
і ўбачыць іх аўтараў тут жа, на старон-
ках, праз QR-коды, змешчаныя ў вы-
данні. Мы ж традыцыйна паспрабуем
зазірнуць у вочы кожнаму з літарата-
раў праз яго творы.

«Мару аб стварэнні драмы ў вер-
шах», — прызанаецца Дар’я Вераб’ева,
чья падборка вершаў распачынае аль-
манах. І адразу можна засведчыць, што
калі творца дакладна ведае, чаго хоча
дасягнуць, гэта толькі на карысць. Бо
Дар’я не проста марыць — працуе ўжо
ў гэтым кірунку: героі многіх яе твораў
— старажытнагрэчаскія багі і тыя,
хто рызыкнуў з імі спаборнічаць. Дар’я
паспрабавала адлюстравіць адну з са-
мых крывавых старонак у міфалогіі:
гісторыю пра музычны «двубой» са-
ціра, пастуха Марсіа з богам Апало-
нам. Прычым яна не проста перадае
змест расповеду, але падводзіць чыта-
ча да таго, што яму хочацца самому пе-
раасэнсавіць гісторыю і зрабіць улас-
ную выснову наконт яе фіналу, яна не
дае гатовых адказаў, толькі прапануе
пытанні:

І ўсё ж іграй крануўся сэрцаў

Марсій:

У кожнага з прысутных раптам

хваля

Пачуццяў патаемных паднялася —
Яе, бы забаронную, хавалі...

Аднак, які б уздым ні быў вялікі,
Падман чароўны ўдаўся:

перамога

За асляпляльным Апалонам-богам...

Чаму ж пасля ён скуру зняў

з музыкі?

Надзвычай адораны паэт, творы яко-
га занялі належнае месца пад вокладкай
альманаха, — Мікіта Варанцоў. З яго
вершамі штотыднёвік «ЛіМ» ужо не
раз знаёміў сваіх чытачоў. Тое, на што
адразу звяртаеш увагу, — арыгінальная
вобразнасць і нечаканасць параўнан-
няў:

На чэрап нябёсаў

Заспавае вока світанку

Нацягвае скуру раніцы.

І вока світанку коціцца

Ў вачніцу поўні.

Ды неба бяжыць.

І ім ніколі не сустрэцца.

Аксана Гаджыу нарадзілася ў Мал-
дове, а Мінск упершыню пабачыла
ў 2012 годзе, падчас турыстычнага па-
дарожжа. Горад настолькі спадабаў-
ся дзяўчыне, што пасля заканчэння
медыцынскага ўніверсітэта яна пера-
ехала ў Беларусь, дзе працуе ўрачом
у бальніцы. Цікавасць да беларускай
мовы прывіў ёй каханы чалавек, як
прызнаецца Аксана ў публікацыі. Вер-
шы яна піша не дзеля выніку — дзеля
працэсу. Не дзіва, што каханне і пра-
явы жарсці — асноўны матыў яе лі-
рыкі:

Ты глядзеў у мае вочы і бачыў

Старажытныя рымскія бітвы:

Як усход над заходам плача

І чаканіць на вейках задачы

Ды малітвы.

«Будуй сябе, як першую хату для
сына, — / самастойна, сумленна і з ро-
здумам», — заклікае Наста Дадонава.
Рыфмы складаюцца ў яе «з незнаёмых
слоў, якія рэхам аддаюцца ад болю
сэрца». З некалькімі творамі Насты
газета «ЛіМ» ужо знаёміла чытачоў.
Але ж як прыемна знаходзіць новыя
перлінкі там, дзе ўсё нібыта было вя-
домым:

Калі я ўрэшце рэшт выгрукну сябе

ў вершах,

Малюнках,

Людзях,

Тады, магчыма, і памру,

Без голасу і рук,

Без сэрца.

Дар’я Калакольцава, якая «ў буду-
чыні бачыць сябе маленькай часткай
вялікай паэзіі», магчыма, не памы-
ляецца. Падставы меркаваць так дае
відавочная смеласць, з якой Дар’я
правакуе чытача, прапаноўваючы сю-
жэты, што маглі б быць пакладзены
ў аснову фільма-хорара альбо псіхала-
гічнага трылера:

Дзесяць гадоў

я трымала цябе

ў гроце памяці,

якая апошнім часам

толькі засмучае мяне.

Ты быў прыкаваны кайданкамі

да батарэі,

і я карміла цябе з лыжкі агульнымі

песнямі, фотаздымкамі...

Запомніўся папярэдняя публікацыя
у часопісе «Малодосць» Арцём Лонскі.
«У валасах — нервовыя канчаткі / маіх
часта адсутных рыфм». Часам у яго
творчасці знаходзяць адлюстраванне
разбуральных матывы, але, думаецца,
гэта тыпова для маладых паэтаў. Таму
чытачу застаецца толькі ацаніць вына-
ходніцтва:

гэтая накрытая поўсцю скура,

у якой мне так цесна,

аднойчы мне надакучыць.

я парву,

парэжу ўнутры сябе Нешта,

якое яе трымае.

першымі пакрысе

пачнуць пакрывацца пер’ем

лапы і вушы.

Добра вядомую Кацярыну Масэ,
сябра Саюза пісьменнікаў Белару-
сі, аўтара некалькіх зборнікаў, прад-
стаўляць асабліва не трэба. Прыемна
адзначыць, што ў яе вершах сустрака-
юцца адметныя рыфмаваныя чарга-
ванні, паўсоль — наватворы, а сэнс,
на першы погляд, падаецца схаваным
за незвычайнасць карцінкі. Тым больш
цікавасці яго расчытаць...

Павел Міхалькевіч, чый зборнік вер-
шаў нядаўна пабачыў свет і быў прад-
стаўлены ў штотыднёвіку ў рубрыцы
«Крытыка», у сваёй падборцы выяўляе
тыя ж тэндэнцыі: прастата ў распове-
дзе ў спалучэнні са спробамі нешта за-
шыфраваць, а таксама пэўная эратыч-
насць:

...Пабліскае, ядвобная,

твая пад поўняй скура

А мозг нібы мастак той

з пагрызенымі пэндзлямі

Шалёна апантаны к’яраскура

«Хто я ў тваёй сістэме каардынаты? /
Хто ты ў маёй?» — запытваецца Аліна
Паўлоўская ў свайго лірычнага героя.
Каханне для яе — магчымасць пераасэн-
савіць сутнасць існавання.

Вершы паэта з адметным псеўданімам
Ч.ыЖ падштурхоўваюць задумацца над
тым, што даўно стала часткай твайго
светаўспрымання і, здавалася б, усё тут
даўно ясна і зразумела:

Урачысты гАм звоніць звОнам нАм,

агалОмываючы і агалОшваючы

Дзень Горада —

Дзень Смерці Неба.

І калі правы быў Караткевіч

і ў кожным сэрцы блакіту зніч,

то гэты звон па табе.

Do you remember?

Не менш арыгінальная і проза, прад-
стаўленая пад вокладкай «Першацве-
та». Разнапланавая, глыбокая, яна ад-
люстроўвае схільнасць маладых твор-
цаў да пранікнення ў сусветы і сферы,
якія адкрываюцца толькі тым, хто не
прывык прымаць гатовыя адказы, хто

мусіць сам, любым коштам дайсці да іс-
ціны і зведаць яе.

Сафія Ворса, сябар літаратурнай
пісьменніцкай суполкі, з’яўляецца
аўтарам некалькіх кніг, сярод яе твораў
ёсць нават спробы драматургіі, што
для маладога аўтара — рэдкасць:
лічыцца, што напісаць вартую п’есу
значна складаней, чым традыцыйныя
аповесць, апавяданне, нарыс, таму
тут сябе спрабуюць часцей сталыя
творцы з немалым пісьменніцкім до-
сведам. У творы, што пабачыў свет
пад вокладкай альманаха, выявілася
імкненне пісьменніцы да эксперы-
ментаў і пошуку. Расповед пад назвай
«Update» пачынаецца... з канца! Спа-
чатку, пасля невялікіх уводзінаў, ідзе
«Этап 3», потым «Этап 2» — і гэтак
далей, да «Абнаўлення». Герой Сафіі
Ворсы — ранімы, датклівы малады ча-
лавец, пры гэтым яшчэ і максіміліст.
Ён вырашае праблемы суіснавання
ў свеце з самім сабою ў ролі галоўна-
га апанента, які часам перашкаджае
быць шчаслівым... Думаю, з падоб-
ным сутыкаюцца многія юнакі і дзяў-
чаты, якія імкнуцца да дасканаласці,
да ажыццяўлення самых смелых мар.
У нечым падобную праблему вырашае
і гераіня Ангеліны Ганчаровай у апа-
вяданні «Уваскрэслая».

У творы Дар’і Значонак «Сказ пра
тое, як Гнядаш цмокаў падмануў»
паяднаны два стылі: у канву трады-
цыйнага тэксту ўплецены кавалкі
казачна-прытчавага расповеду. Дзве
рэальнасці перасякаюцца, наклада-
юцца адна на другую, і перад чытачом
паўстаюць ўзаемаўплывы двух сусве-
таў.

«Аматар тоўстых і нудных гістарыч-
ных кніжак», як прадставіў сябе Ан-
дрэй Кулеш, апісвае ўласнае юнацтва
(«Кардонныя прыгоды»). Важна, што
ён здолеў адлюстравіць свой час з яго
асаблівасцямі. Героі Дар’і Палынскай
(«Кніжны клуб») — таксама сучасныя
маладыя людзі. Праблемы ўзаемаад-
носін і паразумення — тое, што ім
наканавана вырашаць (і адначасова
дамовіцца з уласнымі «мухамі» ў га-
лаве).

«Сапраўдныя героі» Макара Паш-
кевіча змагаюцца з фашыстамі на аку
паванай тэрыторыі. Аўтар прыўносіць
у апавяданне фантастычны элемент.
Арына Пранікава спрабуе стварыць
цуд для самотнага падлетка з апавя-
дання «Зоркі загарваюцца ў калядную
ноч» (вобраз галоўнага героя тыповы,
побач з намі шмат падобных на яго).
Іван Равяка выяўляе тонкае веданне
псіхалогіі, разважае пра тое, што ёсць
шчасце і чаму яго так проста страціць
(«Пірагі з чарнічнай прадоўца толькі
па аўторках»). Вольга Ропат стварае
ўнікальны сусвет, у якім дзейнічае
Мастацтва («Горад О.»). Кацярына Та-
расава (а чытач неаднаразова меў маг-
чымасць пазнаёміцца з яе вершамі на
старонках перыядычных выданняў)
гэтым разам выступіла як прэзідэнт. На
апавяданне «Караблі» яе натхніў твор
Максіма Багдановіча «Цуды малень-
кага Петрыка». «Петрык спадзяваўся,
што калі-небудзь ён абавязкова да-
бярэцца да вялікага мора, дзе яго ча-
кае той самы карабель. Але некалькі
блізкім бы ні здаваўся, ён заўсёды за-
ставаўся няўлоўным...» — і тут бачы-
цца метафара чалавека, які пра нешта
марыць і знаходзіць у гэтым асалоду.
У кожным з нас, напэўна, жыве ўну-
трае дзіця, падобнае на маленька-
га Петрыка з яго мроямі, і шчаслівы
той, хто адчувае святло і цеплыню тых
дзіцячых мрояў у сваёй душы.

Яна БУДОВІЧ

Падарожжы і не толькі

Выдавецкі дом «Звязда» працягвае радаваць кніжнымі навінкамі. Сёлета паліцы папоўніліся яскравымі, цікавым выданнямі як для юнага чытача, так і для больш сталай аўдыторыі, якая мае свае запыты і інтарэсы. Галіна дзіцячай літаратуры няспынна развіваецца. Асартымент твораў для дзяцей у Выдавецкім доме «Звязда» папоўніўся адразу шасцю кнігамі — рознымі, але аднолькава прывабнымі, яркімі і маляўнічымі.

Алесь Жук «Лаві зайца!»

Пабачыла свет новае выданне пісьменніка Алесь Жука пад назвай «Лаві зайца!». А. Жук — адзін з самых цікавых сучасных беларускіх празаікаў. Яго творы выначаюцца тэматычнай разнастайнасцю, філасофскай і эстэтычнай накіраванасцю. Пісьменнік звяртаецца да тэм стаўлення да прыроды, чалавечага шчасця, пераадолення жыццёвых праблем, асэнсавання чалавекам самога сябе. Па асобных творах А. Жука пастаўлены спектаклі і зняты мастацкія фільмы.

Кніга «Лаві зайца!» уяўляе сабой збор невялічкіх апавяданняў, якія расказваюць пра розныя з’явы ў прыродзе, і прызначана для дзяцей малодшага школьнага ўзросту. Галоўныя героі — дзед Алесь і яго ўнук Ягорка. Яны ўсё робяць разам: дзед вучыць унука сапраўдным мужчынскім справам і тонкасцям у гаспадарцы, на паляванні і рыбалцы. У аснове сюжэтаў — цікавыя прыгоды герояў. Дзед Алесь вучыць унука (а разам з тым і чытача) чуйна ўглядацца ў навакольны свет, ведаць кожную сцяжынку ў лесе, яго жыхароў. Кніга знаёміць з разнастайным светам птушак, звяроў, раслін, ягад і грыбоў. Так, пра птушынае царства расказваецца ў апавяданнях «Зімовыя птушкі», «Хто на балочце жыве», «Дзе чыё гняздо», «Курапатка-падманшчыца», «Птушкі і вырай». Апавяданні «Лаві, дзед, зайца!» і «Жыў у дзеда заяц», здаецца, ілюструюць і расказваюць пацешныя гісторыі пра шэрых баязліўцаў, аднак вучаць вельмі важнаму: усё, што нарадзілася ў прыродзе, там павінна і жыць: зайчаныя гэта, птушка ці любы іншы звер.

Асобна ў кнізе пададзены каляндар прыроды, які расказвае пра змены на працягу кожнага месяца года. Узнікае толькі пытанне, чаму аўтар вырашыў пачаць каляндар з сакавіка. Магчыма, у свядомасці яшчэ захаваўся адбітак вельмі даўняй традыцыі, калі Новы год адзначаўся 1 сакавіка. А магчыма, гэта аўтарскае адчуванне першага месяца года — вясна як пачатак новага.

Кніга «Лаві зайца!» прыгожа аздоблена ілюстрацыямі мастачкі Святланы Стахоўскай, якая ўдала стварыла асацыятыўны малюнак рад: галінка квітухай вішні асацыіруецца з маем, каласкі — жніўнем, галінка рабіны — кастрычнікам, пралеска — красавіком... У цэлым кніга А. Жука вельмі цікавая і каштоўная. Яна выходзіць у юных чытачоў пачуццё яднання з прыродай, вучыць ведаць, заўважаць і берагчы ў навакольным асяроддзі кожны жывы арганізм.

Ірына Карнаухава

«У царстве свяшчэннага Байкала»

Новая кніга выйшла ў дзіцячай пісьменніцы Ірыны Карнаухавай, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі, Саюза пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы, Беларускага саюза музычных дзеячаў, кіраўніка народнага клуба кампазітараў і паэтаў Мінскай вобласці «Жывіца». У яе творчым багажы 19 вершаваных зборнікаў, у тым ліку 9 для дзяцей, і два песенныя дыскі. Творы Ірыны Карнаухавай увайшлі ў шматлікія калектыўныя зборнікі, а таксама ў фотаальбомы У. Цыдзіка «Зачараваны Беларуссю» і «Бачу Беларусь такой».

Кніга «У царстве свяшчэннага Байкала» вызначаецца захапляльным сюжэтам. Кідаецца таксама ў вочы вокладка, выкананая ў шэра-блакітных тонах, з элементамі ўзроў ад марозу, — акурат тое, што адбываецца сёння за акном. Такімі ж тэматычнымі ілюстрацыямі старонкі выдання аздобіла мастачка Алесь Язновіч.

Кніга ўяўляе сабой казку-быль пра ўнікальную прыроду возера Байкал, яго зімовую прыгажосць з чудовымі краявідамі, легендамі і міфамі. Возера Байкал знаходзіцца на тэрыторыі Расіі, рэдка хто можа адправіцца туды ў вандроўку. А ў віртуальнае падарожжа па старонках кнігі — калі ласка. Даступна і захапляльна.

Сюжэт казкі-былі заснаваны на тым, што сям’я галоўнага героя Сцёпы рушыць на адпачынак на самы буйны байкальскі востраў Альтон. Гэтае месца ахутана шматлікімі таямніцамі і загадкамі, з некаторымі з іх сустракаецца наш галоўны герой. Так, напрыклад, Сцёпа, абследаючы пячоры Шаман-гары, пазнаёміўся

з дзіўнымі істотамі — шуфацацікамі, а на мысе Хабой хлопчыка здзіўіў невядомы голас.

«У царстве свяшчэннага Байкала» — зімовае падарожжа ў месца, незвычайнае і далёкае для нашай краіны. Таму кніга, без сумневу, будзе цікавая дапытлівым вандроўнікам, юным цікавым чытачам, якія разам з героем змогуць адгадаць загадкі возера Байкал.

Кацярына Хадасевіч-Лісавая

«Загадка прынцэсы Агнэсы»

«Аліса ў краіне цудаў» па-беларуску? — адразу думаецца пры знаёмстве з кнігай Кацярыны Хадасевіч-Лісавой «Загадка прынцэсы Агнэсы». Яшчэ і выдатныя малюны таленавітай мастачкі Анастасіі Балыш акунаюць у таямнічы свет, даючы палёт думкам і фантазіі. Звяртаемся да анатацыі выдання: «У гэтай кнізе жывуць

Калаж Вольгі Нікольскай

прыўкрасныя прынцэсы, багатыя каралі і кемлівыя ды разумныя людзі з народу. Тры казкі і іх персанажаў аб’ядноўвае старажытная забава, якую называюць мастацтвам, навукай і гульнёй. Гэта шахматы! Яны паспрыялі героям кнігі развясць злыя чары. Здабыць жаданае шчасце і знайсці сапраўднае каханне! Адным словам, кніга — пра ўсё таямнічае, загадкавае, чароўнае, што адбылося з героямі праз незвычайныя шахматныя партыі.

Выданне «Загадка прынцэсы Агнэсы» пабачыла свет у адмысловай аўтарскай серыі «Казкі кніжнай феі». У Кацярыны Хадасевіч-Лісавой сапраўды казачны вобраз. Таму, толькі адкрыўшы кнігу, адразу ўяўляеш, быццам казанніца мяккім аксамітавым голасам табе чытае: «Гэтая казка — сапраўдная машына часу, бо яна здольная адправіць сваіх чытачоў у глыб стагоддзяў. Той, хто хоча здзейсніць дзівоснае падарожжа, павінен ўважліва чытаць і ўяўляць тое, пра што я распавядаю».

Аўтар размаўляе з юным чытачом на адной мове і тым самым адпавядае запытам сваёй аўдыторыі. Так, акрамя захапляльных казак, у выданні ёсць гульня «Твой ход!» — так званы інтэрактыў, які толькі падарвае чытацкі інтарэс. У дадатак на вокладцы размешчаны QR-коды, па якіх можна спампаваць і карыстацца казачнымі аўтарскімі стыкерамі.

Дарэчы, зборнік казак «Загадка прынцэсы Агнэсы» прэзентаваны на XXVIII Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўцы-кірмашы. Спяшайцеся сустрацца з аўтарам «Казак прынцэсы Агнэсы», набыць кнігі, а таксама атрымаць ад пісьменніцы аўтограф!

Таццяна Атрошанка

«Байкі ды казкі бабкі Параскі»

Кніга «Байкі ды казкі бабкі Параскі» — плён творчага тандэма пісьменніцы Таццяны Атрошанкі і мастачкі Аксаны Аракчэвай-Кіпхарт. Цікавыя і неверагодныя

гісторыі, змешчаныя ў кнізе, дазваляюць чытачу трапіць разам з казачнымі героямі ў незвычайныя жыццёвыя абставіны. Юны чытач вучыцца пераадольваць цяжкасці, разважаць, лепш разбірацца ў таямніцах чалавечай душы, больш уважліва глядзець на тых, хто побач, шырэй бачыць навакольны свет. Казкі і байкі фарміруюць правільныя ўяўленні пра сумленне, годнасць, смеласць, дабрыню, справядлівасць і шчасце.

Творы, сабраныя ў кнізе, вылучаюцца своеасаблівым аўтарскім аповедам. Складаецца ўяўны вобраз бабкі Параскі, якая быццам і сапраўды расказвае дзецям казку: «А вы ведаеце, адкуль пайшоў выраз: “Не свішчы?” Не? Тады слухайце. Жыў-быў бабёр. І такім шкодным ён быў, што крыўдзілася на яго ўся бабрыная вёска...»

Таццяна Атрошанка ў сваіх байках і казках галоўную думку аздабляе цікавымі гісторыямі, звязанымі найперш з жывёльным светам, і прадстаўляе такім чынам юнаму чытачу пляцоўку для роздуму. Вельмі важна, каб сэнс твораў не заўсёды ляжаў на паверхні — так чытач вучыцца самастойна рабіць высновы, успрымаць духоўныя каштоўнасці і маральныя арыенціры.

Нягледзячы на тое, што выданне прызначана для дзяцей сярэдняга школьнага ўзросту, цікавым будзе як для меншых, так і больш сталых чытачоў. Таму што казкі не губляюць актуальнасці — гэта вечная каштоўнасць, скарб, які вучыць чалавека жыццю.

Вольга Нікольская

«Свецік: падарожжа ў Сетцы»

Да ліку дзіцячых пісьменнікаў, якія размаўляюць са сваімі чытачамі на роўных, адносіцца і Вольга Нікольская. Пісьменніца нарадзілася ў Мінску, скончыла Інстытут журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, зараз працуе ў Белтэлерадыёкампаніі на радыёстанцыі «Сталіца». В. Нікольская — аўтар трылогіі для дзяцей «Мы — агенты “КаўбаФір”», «Прыгоды агентаў “КаўбаФірЖык”» і «Выкраданне шэдэўра, ці Новыя прыгоды агентаў “КаўбаФірЖык”», а таксама сучаснай аповесці-казкі «Фей па імені Свецік».

У кнізе «Свецік: падарожжа ў Сетцы» жыве ўжо вядомы чытачу герой Свецік — адзін з зубных феяў. Кожную ноч ён са сваімі братамі аблітае дамы, забіраючы з-пад падушак выпалыя ў дзяцей малочныя зубы. А наўзамен феі Свецік пакідае падарункі ці выконвае жаданні. Аднойчы пад падушкай маленькай дзяўчынкі ляжаў не звычайны зуб, а злеплены з жвачкі. З яго ўсё і пачалося: знаёмства з людзьмі-зомбі, сяброўства з вясёлымі сістэмнымі памылкамі і барацьба з выкрадальнікам чалавечых душ — страшным і жудасным БлэкСмайлам.

Сучасная аповесць-казка вылучаецца наватарствам: займальны і інтрыгоўны сюжэт, дынаміка, цікавыя героі, яскравыя ілюстрацыі мастачкі Яніны Вашчанкі — усё гэта робіць твор бліскім да дзіцячага дэтэктыва. А, як вядома, дэтэктывы — жанр літаратуры, які цікавы і дзецям, і дарослым. Таму кніга «Свецік: падарожжа ў Сетцы» прызначана шырокаму колу чытачоў.

Іна Фралова

«Рамонкі на асфальце»

Пачабыла свет і новая кніга паэтэсы Іны Фраловай «Рамонкі на асфальце». Пісьменніца нарадзілася ў Мінску. Скончыла Беларускі дзяржаўны педагогічны ўніверсітэт імя М. Танка. Доўгі час працавала ў дашкольных установах сталіцы. Са студзеня 2013 года — у штаце Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Іна Фралова — аўтар паэтычных зборнікаў «Чакаю першы снег», «Там, у светлых барах», «Белы бераг», а таксама кнігі перакладаў «Радка жывога пілігрымы». Дзіцячыя вершы І. Фраловай упершыню з’явіліся на старонках часопісаў «Родная прырода» і «Мишутка».

Выданне «Рамонкі на асфальце» — удалае, яркае, эмацыянальнае спалучэнне яскравага паўнаколернага ілюстрацыйнага рада ў выкананні мастака Сяргея

ад Выдавецкага дома «Звязда»

Волкава і трапных, вясёлых вершыкаў паэтэсы, прызначаных для дзяцей дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту.

Героі кнігі кошка Брошка, мышка-грамацейка, Параход і Кашалот выступаюць сябрамі для юнага чытача, простымі і запамінальнымі. Акрамя гэтага, І. Фралова здолела перакласці на дзіцячую мову такія незвычайныя паняцці, як «стрэс» і «любоў». На старонках выдання юнага чытача чакаюць займальныя вандроўка ў казачны лес, вясёлыя скорагаворкі, запамінальныя лічылкі і мноства малюнкаў, якія доўга можна разглядаць, даючы палёт фантазіі.

Таццяна Шамякіна «Іван Шамякін: вядомы і невядомы»

Да 100-годдзя з дня нараджэння таленавітага пісьменніка, сцэнарыста, грамадскага дзеяча Івана Шамякіна выйшла кніга «Іван Шамякін: вядомы і невядомы», аўтарам якой з'яўляецца дачка пісьменніка Таццяна Шамякіна.

Выданне ўяўляе сабой збор самых сакавітых цікавінак. Тут матэрыялы энцыклапедычнага кшталту, успаміны дачкі пра бацьку, звесткі пра радавод І. Шамякіна, адлюстраваныя ў трох планах: тэрыторыя любові (маці пісьменніка), тэрыторыя кахання (жонка пісьменніка) і тэрыторыя шчасця (дзеці пісьменніка). Асаблівую цікавасць уяўляюць урывкі з дзённіка дачкі Таццяны пра падзеі аднаго года ў жыцці І. Шамякіна — 1980-га. Яны дазваляюць паглядзець на пісьменніка не вачыма чытача (як гэта заўсёды бывае), а вачыма дачкі — пазнаёміцца з І. Шамякіным з іншага, раней не вядомага, боку.

У кнізе ёсць навукова-папулярныя артыкулы пра маладаследаваныя аспекты творчасці народнага пісьменніка Беларусі, эсэістычныя нататкі, у якіх вобраз І. Шамякіна яскрава і шматгранна паўстае на фоне эпохі, сяброўскіх і сямейных адносін, адлюстроўваецца стаўленне пісьменніка да архітэктуры, музыкі, выяўленчага мастацтва.

Тэрыторыя кахання, якая расказвае чытачу факталагічную гісторыю знаёмства І. Шамякіна з яго жонкай Марыяй, плаўна працягваецца мемуарнай апавесцю пісьменніка «Слаўся, Марыя!» — гісторыяй кахання, любові і жыцця. Інакш і не магло быць: усе лёсавырашальныя сустрэчы, людзі і жыццёвыя сітуацыі, што пакінулі адбітак у жыцці І. Шамякіна, пісьменнік адлюстравваў у літаратурным аздабленні і захаваў у сваёй творчасці.

Кніга «Іван Шамякін: вядомы і невядомы» прадстаўляе пісьменніка як творчую асобу ў розных, часам незвычайных, ракурсах. Таццяна Шамякіна звяртае ўвагу чытача на родзічаў літаратара, яго стасункі з людзьмі, на розныя абставіны ў жыцці пісьменніка, яго цікавасць да мастацтва — усё, што вызначала Івана Пятровіча як асобу. Між тым выданне цікавае сваім неардынарным падыходам да гісторыі грамадства, мастацкай літаратуры, таму будзе карысным усім, хто цікавіцца айчыннай культурай.

Кірыл Руды «Непадобныя: погляд на Кітай і беларуска-кітайскія адносіны»

Кнігі Выдавецкага дома «Звязда» маюць шырокі міжнародны фокус. Да ліку такіх адносінца выданне былога Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Беларусі ў КНР Кірыла Рудага пад назвай «Непадобныя: погляд на Кітай і беларуска-кітайскія адносіны».

Кніга расказвае чытачу пра новую эпоху развіцця Кітая, якая пачалася ў 2013 годзе з прыходам да ўлады Старшыні КНР Сі Цзіньпіна і змяніла эпоху Дэна Сяапіна. «Непадобныя» — гэта нон-фікшн, які ўяўляе сабой адначасова навуковае даследаванне, практычны дапаможнік і дыпламатычныя мемуары. «Тое, што бачылася і адчувалася ў Кітаі, але не атрымлівалася апісаць з дапамогай статыстыкі і вынікаў айчынных і замежных даследаванняў, у кнізе падмацоўваецца асабістым вопытам і ўспамінамі. У выніку прапаноўваецца аўтарскі погляд на Кітай і на беларуска-кітайскія адносіны для

лепшага разумення гэтай не разгаданай іншаземцамі краіны», — адзначае К. Руды.

Сучасны кітайскі вопыт палітычнай цэнтралізацыі ўлады, барацьбы з карупцыяй, узмацнення кітайскай дыпламатыі, палітычнага збліжэння Кітая з Расіяй і абвастранне адносін з ЗША — усё гэта адлюстроўваецца на старонках кнігі. Акрамя гэтага, выданне ўзнімае пытанні карэкціроўкі Кітаем палітыкі рэформ і адкрытасці ў новую эпоху, рэфармавання неэфектыўных дзяржаўных прадпрыемстваў, будавання ІТ-краіны, пераадолення фобій на шляху рэалізацыі ініцыятывы «Пояс і Шлях», звязаных з «даўгавой пасткай», «гандлёвым дэфіцытам» і кампаніяй *Huawei*.

Выданне «Непадобныя: погляд на Кітай і беларуска-кітайскія адносіны» — кніга-загадка. Чытачу прапаноўваецца самастойна адшукаць схаванае на старонках падабенства Кітая ў эпоху Сі Цзіньпіна з нашай дзяржавай, а таксама ўбачыць, у чым усё ж такі беларусы не падобны да кітайцаў.

Інеса Плескачэўская «Як разгадаць Кітай»

Працягваючы гаворку пра Паднябесную, варта адзначыць новую кнігу журналісткі-міжнародніцы Інесы Плескачэўскай «Як разгадаць Кітай», якая таксама мае міжнародны фокус і з'яўляецца своеасаблівай падрыхтоўкай для падарожжа па Кітаі.

У аснову выдання ляглі аўтарскія калонкі і матэрыялы, што публікаваліся на старонках газеты «СБ. Беларусь сегодня» на працягу 12 гадоў, якія аўтар пражыла ў Кітаі. «Я хацела расказаць пра той Кітай, які спазнала і палюбіла. Мне было важна разбурыць стэрэатыпы, таму што мае ўласныя разбіваліся з аглушальным грукатам», — адзначае І. Плескачэўская.

Выданне «Як разгадаць Кітай» складаецца з дзвюх частак: «Мы ў іх» і «Яны ў сябе дома». Такое раздзяленне аўтар тлумачыць абсалютна розным успрыманнем. Да часткі «Мы ў іх» можна прыйсці толькі пасля таго, як пройдзены першы, самы складаны, этап, калі чалавек апынаецца ў краіне, дзе ніколі не зможа стаць сваім.

Кніга Інесы Плескачэўскай пра Паднябесную надзвычай маляўнічая. Гэта трэцяе па ліку выданне, ды зайнам якога займаўся выдатны беларускі мастак Вячаслаў Паўлавец. У кнізе сабрана каля 130 яркіх, паўнаколерных, якасных ілюстрацый фатографа Міхаіла Пеняўскага, якія дапамагаюць чытачу разам з аўтарам спасцігнуць кітайскую душу.

Дзіяна КАЗІМІРЧЫК

ПРАГРАМА мерапрыемстваў РВУ «Выдавецкі дом «Звязда» на XXVIII Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўцы-кірмашы 18—21 лютага 2021 г.

Месца правядзення: Адміністрацыйны комплекс па адрасе: г. Мінск, пр. Пераможцаў, 14.

Цэнтральная пляцоўка

19.02.2021

- прэзентацыя кнігі «Іван Шамякін: вядомы і невядомы: Успаміны, эсэ: да 100-годдзя з дня нараджэння», сумесна з выдавецтвам «Мастацкая літаратура».

20.02.2021

- прэзентацыя кніг Інесы Плескачэўскай «Як разгадаць Кітай», «Без жалезнай заслоны» з удзелам аўтара;
- прэзентацыя кніг «Блакада» і «75 гадоў Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне» Уладзіміра Ліхадзедава з удзелам аўтара. Сумесна з Пасольствам Расійскай Федэрацыі ў Рэспубліцы Беларусь.

21.02.2021

- прэзентацыя зборніка вершаў Леаніда Дранько-Майсюка «Скарб» з удзелам аўтара.

Дзіцячая пляцоўка

18.02.2021

14:30—15:00 — прэзентацыя кнігі Іны Фраловай «Рамонкі на асфальце» з удзелам аўтара;

15:00—16:00 — прэзентацыя кнігі Кацярыны Хадасевіч-Лісавой «Загадка прынцэсы Агнэсы» з удзелам аўтара. Конкурсы, гульні, касцюміраванае шоу.

19.02.2021

13:00—13:40 — прэзентацыя кнігі Жанны Міус «Першакрасавіцкі суп» з удзелам аўтара;

14:00—14:40 — прэзентацыя кнігі Міхаіла Дзеравянкі «Кацяня Пых і шчаны Скок» з удзелам аўтара. Віктарыны, конкурсы, касцюміраванае шоу з роставымі лялькамі;

15:00—15:40 — прэзентацыя кнігі Таццяны Атрошанкі «Байкі ды казкі бабкі Параскі» з удзелам аўтара.

20.02.2021

12:00—12:40 — прэзентацыя кнігі Ірыны Карнаухавай «У царстве свяшчэннага Байкала» з удзелам аўтара;

13:00—14:00 — прэзентацыя кніг Кацярыны Хадасевіч-Лісавой «Палёт на Вухуцію», «Знаёмцеся — #падабай.к@!», «Жахліўчык» з удзелам аўтара. Конкурсы, гульні, касцюміраванае шоу.

21.02.2021

11:00—11:40 — прэзентацыя кнігі Паўла Гушынца «Прыгоды Букі Злюкі» з удзелам аўтара.

Стэнд выдавецтва

(будуць праводзіцца забаўляльныя інтэрактыўныя квэсты, конкурсы, розыгрышы і рэкламныя акцыі)

18.02.2021

14:00—15:00 — аўтограф-сесія Інесы Плескачэўскай;
15:00—15:30 — аўтограф-сесія «Рамонкі на асфальце» Іны Фраловай;

15:30—16:00 — аўтограф-сесія Алены Стэльмах;
16:00—17:00 — аўтограф-сесія Кацярыны Хадасевіч-Лісавой.

19.02.2021

11:30—12:30 — аўтограф-сесія Алены Свечнікавай;
13:40—14:10 — аўтограф-сесія Жанны Міус;

14:40—15:10 — аўтограф-сесія Міхаіла Дзеравянкі;
15:40—16:10 — аўтограф-сесія Таццяны Атрошанкі;

16:30—17:00 — аўтограф-сесія Кацярыны Хадасевіч-Лісавой.

20.02.2021

12:40—13:10 — аўтограф-сесія Ірыны Карнаухавай;
14:00—14:30 — аўтограф-сесія Кацярыны Хадасевіч-Лісавой;

14:30—15:30 — аўтограф-сесія Інесы Плескачэўскай.

21.02.2021

11:40 — 12:10 — аўтограф-сесія Паўла Гушынца;
12:10—12:40 — аўтограф-сесія Алены Беланоўжкі;

12:40—13:10 — аўтограф-сесія Леаніда Дранько-Майсюка;

13:00—13:30 — аўтограф-сесія Алены Стэльмах.

Выязныя мерапрыемствы

19.02.2021

14.30—15.30 — на базе бібліятэкі імя Я. Купалы прэзентацыя 6-й кнігі з серыі «Авантуры Вырвіча, Лёдніка і Чорнай Меланхоліі» Людмілы Рублёўскай з удзелам аўтара;

14.30—15.30 — на базе бібліятэкі імя Я. Купалы прэзентацыя кнігі Інесы Плескачэўскай «Як разгадаць Кітай».

Простыя рэчы

Шукальнік тэкстаў

Міхал Бараноўскі

Сябры і калегі Міхала Бараноўскага не раз заўсважалі яго са стосамі старых кніг, набытых у прыватных асоб ці ў букіністычных крамах. Бачылі, як ён беражліва бярэ выданні ў рукі, гартае, захапляецца ўбачаным і дзеліцца радасцю. Кніг у яго вельмі шмат: і ў працоўным кабінёце, і дома. Пра тое, з чаго ўсё пачыналася, Міхал Бараноўскі раскажа ў гутарцы з карэспандэнтам «ЛіМа».

— Як вы адзначалі ў ранейшых інтэрв'ю, цікаўнасць да калекцыянавання кніг пачалася з перакладчыцкіх серый. То-бок было імкненне сабраць скарбы сусветнай літаратуры па-беларуску? Як далей трансфармаваўся гэты інтарэс?

— Сапраўды, для мяне было адкрыццём, што з класікай сусветнай літаратуры можна знаёміцца праз беларускія пераклады і што многія з іх не халтура, а па-мастацку зробленыя тэксты, з багатым слоўнікам і добрым адчуваннем мовы. Нядзіўна, што мне захацелася пазнаёміцца з наробкам у гэтай сферы. Так паціху сабраліся серыі «Скарбы сусветнай літаратуры», «Бібліятэка замежнай прозы», «Паэзія народаў свету», «Паэзія народаў СССР» і паасобныя выданні. Паступова інтарэс пачаў пераключацца на беларускіх аўтараў, кнігі рэпрэсаваных пісьменнікаў, першыя выданні нашых класікаў, у тым ліку з аўтаграфамі. Цікава збіраць і «маладыя» кніжкі. Варта прызнаць, што цікавасць да беларускай літаратуры выдатна ілюструецца накладамі выданняў. Адпаведна многія добрыя кнігі з накладам 200—300 асобнікаў ператварыліся ў рэдкасць амаль адразу пасля з'яўлення.

— Калі да перакладаў: што і ў якіх айчынных пісьменнікаў вы лічыце найбольш удалым?

— Гэта вельмі суб'ектыўна і кароткім адказам ахапіць усё, што падабаецца, не атрымаецца, але не магу не згадаць «Гульню шкляных перлаў» Гесэ ў перакладзе Васіля Сёмухі, шэкспіраўскіх «Атэла» і «Гамлета» пераствораных Юркам Гаўруком, перакладзеную Хведарам Шынклерам з рускай мовы на сакавітую беларускую 20-х гадоў раман Рэмарка «На заходнім фронце без перамен». З кніг, якія выходзілі нядаўна, адзначыў бы колькі зборнікаў з найлепшай на мой погляд паэтычнай перакладчыцкай серыі «Паэты планеты»: Марк Валерый Марцыял — у перакладзе Антона Францішка Брыля, а таксама Фернандэ Песоа, зробленай калектывам аўтараў, у тым ліку маёй

Фота з асабістага архіва.

Міхал Бараноўскі.

любімай перакладчыцай Кацярынай Маціеўскай. Увогуле, можна канстатаваць, што за апошнія гады ў Беларусі адбыўся сапраўдны выбух перакладной літаратуры. Толькі ў згаданай серыі «Паэты планеты» выйшла больш за 70 кніжак, сярод якіх многія — проста выдатныя. З'явілася папулярная замежная літаратура па-беларуску — «Гары Потэр», «Вядзьмар» і шмат чаго яшчэ. У часы СССР пра такое можна было толькі марыць. Таму добрае выданне было амаль не знайсці. «Лісце травы» Уітмена па беларуску выходзіла накладам 2000 асобнікаў, а «Санеты» Шэкспіра — 1000. Я магу памыляцца, але наўрад ці яны залежаліся тады на паліцах...

— Што прымушае пісьменніка брацца пераствараць на родную мову той ці іншы твор?

— Пераклад быццам выклік, таму, мне падаецца, гэта само па сабе цікавая творчая задача, выдатнае поле для словаўтварэння. Да таго ж мы пашыраем эстэтычнае поле беларускай літаратуры, калі перакладаем творы з нераспрацаванай у нас вобразнасцю і тэхнікай выканання. Цяпер, калі ў мяне ёсць выбар, на якой мове пазнаёміцца з творам, я, безумоўна, спынюся на беларускім варыянце.

— Вы прачытваеце ўсё, што набываеце?

— Стараюся, каб кніжкі не пыліліся на паліцах, але хораша, калі прачытана траціна з іх. Многае выкарыстоўваецца ў даследчай дзейнасці і неабходна проста мець пад рукой. Нешта прачытваецца адразу, ледзь не па дарозе з крамы. Нейкія кнігі чакаюць, калі зацікаўлюся пэўнай тэмай, і тады праглынаюцца запар. Некаторыя проста прыемна мець, ведаць, што іх трымаў у руках твой любімы аўтар, разглядаць аўтаграфы. Добрыя кнігі паэзіі перачытваюцца па некалькі разоў, быццам правяраеш сябе, ці нічога не прапусціў.

— Некаторыя вядомыя букіністы часам робяць выстаўкі сваіх калекцый. Ці не планавалі вы нешта падобнае?

— Раблю ў гэтай сферы толькі першыя крокі, таму нечым хваліцца асабліва не выпадае. Старыя кніжкі асабліва не пачытаеш, таму большасць рарытэтаў трапляе ў фонды Літаратурнага музея Максіма Багдановіча. Да таго ж мяне ўсё болей захапляе змест. У пэўным сэнсе я лічу сябе збіральнікам і шукальнікам тэкстаў, а не кніг. Знаходзіць пад просценькай вокладкай свайго аўтара і дзяліцца гэтай радасцю з сябрамі ды ў сацыяльных сетках... Асаблівую радасць даюць імёны, якія не на слыху: Іван Давыдкаў, Аляксандр Чакс, Алесь Наўроцкі, Таццяна Сапач, Юлій Таўбін, Майсей Кульбак... Вельмі люблю нечаканыя творы і пераклады ад нашых класікаў.

— Ці падзяляе сям'я вашы захапленні?

— Мы даволі шмат чытаем. І пры ўсёй любові да кніг стараюся, каб яны не выжывалі нас з кватэры. Часам збіральнікі кніжак, сапраўды, не знаходзяць паразумення з блізкімі. Колькі выпадкаў, калі пасля іх смерці ўсё выкідаецца на сметнік альбо ў лепшым выпадку распадаецца. Вельмі шкада, калі добрыя выданні знікаюць назаўсёды.

Гутарыла Яна БУДОВІЧ

зваротная сувязь

Прачулым словам

Па выхадных на канале «Культура» Беларускага радыё гучыць праграма «Прачулым радком...», якая гэтым разам прапануе вершы Пятра Глебкі.

У «Літаратурнай анталогіі» слухайце радыёсерыял «Шляхціц Завальня, альбо Беларусь у фантастычных апавяданнях» паводле Яна Баршчэўскага ў прачытанні заслужанага артыста Рэспублікі Беларусь Уладзіміра Рагаўцова. У «Радыёбібліятэцы» выходзіць твор Элізы Ажэшкі «Нізіны» (чытае Ліка Пташук).

У межах праекта «Дзіцячы радыётэатр» па выхадных у 10:05 — радыёспектакль «Пра добрага разбойніка Румцайса, Маню і іх сына Цыпусіка» паводле Вацлава Чтвртэка.

«Радыётэатр плюс» у суботу і нядзелю ў вячэрнім эфіры прапануе радыёспектаклі «Не забывай мяне...» па аднайменнай апавесці Алеся Жука і «Млын на Сініх Вірах» паводле Уладзіміра Караткевіча.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі і навінкамі беларускіх выдавецтваў, а таксама са зместам свежага нумара што-тыднёвіка «ЛіМ».

У нядзелю ўвазе слухачоў — праект Навума Галыпяровіча «Сюжэт для вечнасці». У радыёверсіі праграмы «Суразмоўцы» слухайце гутарку з пісьменнікам Вітаўтам Чаропкам.

Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

20 лютага — 95 гадоў з дня нараджэння Лідзіі Вакулоўскай (1926—1991), расійскага і беларускага празаіка, сцэнарыста.

20 лютага — 85 гадоў з дня нараджэння Кіма Цесакова (1936—2018), кампазітара, заслужанага дзеяча мастацтваў Рэспублікі Беларусь.

20 лютага 60-гадовы юбілей святкуе Ігар Сямека, мастак-графік.

21 лютага 75 гадоў спаўняецца Тамары Шафранавай, музыканту, дырыжору, заслужанай артыстцы БССР.

22 лютага 75 гадоў адзначае Марыя Баравік, паэтэса.

23 лютага — 130 гадоў з дня нараджэння Міхаіла Піятуховіча (1891—1937), крытыка, літаратуразнаўца, педагога.

23 лютага — 130 гадоў з дня нараджэння Язэпа Шпэта (1891—1955), празаіка, публіцыста.

23 лютага — 110 гадоў з дня нараджэння Мікалая Цурбакова (1911—1984),

акцёра, заслужанага артыста БССР.

23 лютага — 85 гадоў з дня нараджэння Аляксандра Сопата (1936—2011), празаіка, публіцыста.

23 лютага 60-гадовы юбілей адзначае Аляксандр Дзмітрыеў, кампазітар. З 1992 г. жыве за мяжой.

24 лютага — 115 гадоў з дня нараджэння Міхаіла Зюванова (1906—1977), спевака, народнага артыста БССР.

24 лютага — 100 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Карпава (1921—1998), рэжысёра, заслужанага дзеяча культуры БССР.

24 лютага — 75 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Дзюбы (1946—2008), паэта, драматурга.

24 лютага 50-гадовы юбілей святкуе Уладзімір Цітоў, акцёр.

26 лютага 70-гадовы юбілей у Аляксандра Козела, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі»,
рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Віктар Гардзей

Уладзімір Гніламёдаў
Вольга Дадзіёмава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Анатоль Крэйдзіч
Віктар Кураш

Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарава, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
намеснік галоўнага
рэдактара — 377-99-72

адказны сакратар — 377-99-72
адзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98
адзел прозы і паэзіі — 317-20-98
адзел мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.
Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друк
18.02.2021 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 698

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва "Беларускі Дом друку"»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1.
Індэкс 220013
Заказ — 390

Д123456789101112
М123456789101112

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтараў публікацый. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.